

LAGUTSKOTTETS betänkande N:o 5/1943 med anledning
N:o 5/1943. av landskapsnämndens framställning till Ålands lands-
 ting med förslag till motion till Finlands riksdag an-
 gående reviderad lag om självstyrelse för Åland.

Denna framställning jämte åtföljande kommittébetänkande har lands-
 tinget vid plenum den 11 juni 1942 remitterat till lagutskottet för be-
 redning och får utskottet, som på skäl, vilka förut delgivits lands-
 tinget, icke tidigare kunnat slutföra sitt arbete, med anledning av
 densamma för landstinget värdsammast framhålla följande:

Utskottet kan såsom synnerligen förtjänstfullt vitsorda det arbete,
 som utförts av den för beredning av revisionsförslaget nedsatta kom-
 mittén. Givetvis utgör kommitténs förslag såsom helhet betraktat re-
 sultatet av många kompromisser, men annat har man icke kunnat vänta
 eller begära med hänsyn till ämnets omfattning och grannlaga natur
 samt de olika intressen, som gjort sig gällande. I likhet med land-
 skapsnämnden anser utskottet, att det har lyckats kommittén att få
 fram en fast och klar bild av den åländska självstyrelsen och att kom-
 mitténs gränsdragning mellan riks- och landskapsmyndigheternas kompe-
 tens är ägnad att skapa en solidare och fastare grund för landskapets
 autonomi och undanröja eller åtminstone till ett minimum inskränka
 möjligheterna till framtida kompetenskonflikter. Revisionen av själv-
 styrelselagen kan enligt utskottets övertygelse därför i huvudsak full-
 följas enligt kommitténs förslag.

Ehuru landskapsnämndens framställning givetvis ligger till grund
 för ärendets behandling i utskottet, har utskottet vid sitt arbete
 främst haft att följa kommittéförslaget, som utskottet underkastat en
 synnerligen ingående granskning. Särskilt har det varit nödvändigt
 för utskottet att följa kommitténs motivering vid utarbetandet av mo-
 tionsförslagets systematiska uppställning. Då nämligen landskapsnäm-
 ndens framställning icke har formen av ett motionsförslag, vilket så-
 som sådant kunde föreläggas riksdagen, samt då det ansetts nödvändigt
 att formen och ordalydelsen för själva motionen skall fastställas av
 landstinget och icke överlämnas åt justerings- och expeditiionsutskot-
 tet, har lagutskottet nödgats utforma motionsförslaget.

Vad själva lagtexten beträffar får utskottet med landskapsnämndens
 framställning som grund göra följande anmärkningar och förslag:

9 § 2 mom. 1 p.

Landskapsnämnden har ansett, att i denna punkt nödvändigheten icke kräver en större avvikelse från ordalydelsen i den gällande självstyrelselagens stadganden och anför som motiv härför, att några kompetenskonflikter i själva verket icke förekommit, ehuru tidsförhållandena i hög grad aktualiserat ifrågavarande lagstiftningsområde. Utskottet måste dock erinra om, att ett av revisionens huvudsyftemål är att avlägsna alla tolkningsfrågor samt hålla före att noggranna bestämmelser böra införas i lagen, då fråga ärom kompetensfördelning. Den av kommittén föreslagna ordalydelsen är därför att föredraga framom ett allmänt hållet stadgande, som kan lämna rum för framtida kompetenskonflikter. Visserligen synes landskapet genom att godkänna kommitténs förslag möjligen komma att avstå från lagstiftning på områden, där landstinget enligt i landskapet rådande uppfattning bör ha va lagstiftningsbefogenhet, men förhållandena synas nu icke medgiva mera långtgående krav från landskapets sida och själva saken förbättras icke därav, att lagens ordalydelse lämnas svävande och oklar. Utskottet har därför beslutat föreslå, att denna punkt godkännes i enlighet med kommitténs förslag.

9 § 2 mom. 9 p.

Landskapsnämndens anmärkning har godkänts av utskottet.

11 § 6 p.

Det av landskapsnämnden föreslagna tillägget är motiverat med hänsyn till ändringen i 9 § 2 mom. 9 p.

11 § 9 p.

Mot landskapsnämndens förslag i denna del har utskottet icke något att anmärka.

12 § 2 mom.

Utskottet har i denna del omfattat kommitténs förslag på skäl, som av kommittén framhållits.

17 § 7 p. andra stycket.

Landskapsnämndens anmärkning beträffande kommittéförslaget måste anses riktig.

18 §.

Utan uppsåt att träda landstingets rätt för nära synes kommittén lagtextens utarbetande hava förbisett, att landstinget även om det utnyttjar sin rätt att lagstifta på ett område, där förvaltningen ti-

om ändring av självstyrelselagen
för Åland.

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § i riksdagsordningen föreskriver samt med Ålands landstings bifall, varder härigenom stadgat, att lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, skall hava följande delvis ändrade lydelse;

I. Allmänna stadganden.

1 §.

Landskapet Åland tillkommer självstyrelse såsom i denna lag stadgas.

Landskapet Åland omfattar det forna Ålands län, sådant detta bestod intill den 7 maj 1920, då lag om självstyrelse för Åland trädde i kraft.

2 §.

Landskapet Ålands befolkning företrädes i ärenden, som höra till dess självstyrelse, av landstinget.

Till befolkningen hänföras de, som hava sitt egentliga bo och hemvist i någon av landskapets kommuner och vilka på grund av bosättning blivit eller lagligen bort bliva där mantalsskrivna, så ock de, som vistas å utlängsk ort, men fortfarande äro eller böra vara mantalsskrivna å ort inom landskapet.

3 §.

Landskapsförvaltningen omhänderhaves av en landskapsstyrelse, som av landstinget tillsättes. Dess ordförande är lantrådet, som väljes av landstinget.

4 §.

Regeringen företrädes i landskapet Åland av landshövdingen, som utnämnes av republikens president i den ordning, som föreskrives i lagen den 11 augusti 1922 innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning (garantilagen).

Länsstyrelsen omhänderhar jämt statens centrala myndigheter, såsom där om särskilt stadgas, de till rikets allmänna förvaltning hörande äligganden inom landskapet Åland.

II. Lagstiftningen.

5 §.

Landstingets medlemmar skola väljes genom omedelbara, proportionella och hemliga val, och skall rösträtten vid dessa val vara allmän och lika för

män och kvinnor, vilka före valåret fyllt tjuguetta år. Närmare bestämmelser angående valen utfärdas genom landskapslag.

6 §.

Landstinget sammankommer årligen till lagtima möte och sammankallas av landshövdingen till urtima möte.

Landshövdingen öppnar och avslutar landstinget samt överlämnar till tings president framställningar och meddelanden.

Med begivande av republikens president äger landshövdingen upplösa landstinget och förordna om verkställande av nya val.

7 §.

Vid förfall för landshövdingen eller under tider, då landshövdingeämbetet är obesatt, förordnar republikens president annan person att fullgöra å landshövdingen enligt 6 § ankommande uppdrag.

8 §.

Övriga bestämmelser om landstingets organisation och åligganden utfärdas genom landskapslag.

9 §.

Rikets lagstiftande organ tillkommer uteslutande rätt till lagstiftning i ärenden angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av de till republikens stasförfattning hörande grundlagar ävensom till avgörande i angelägenheter, om vilka beslut enligt regeringsformen icke kan fattas annat än med riksdagens samtycke. Angående landstingets medverkan vid ändring, förklaring eller upphävande av eller avvikelse från de till Ålands landskapsförfattning hörande grundlagarna gäller vad därom är i dessa lagar särskilt stadgat.

Till rikets lagstiftningsbehörighet hänföres jämväl uttagande av allmän lag eller utfärdande av förordning, då ärendet rör:

1) närmare bestämmelser angående medborgares i Finland rätt att vistas i eget land, att här fritt välja bopingsort och att färdas från en ort till en annan; den i regeringsformens 8, 9 och 85 §§ förutsatta lagstiftning; yttrande-, församlings- och föreningsfrihetens utövning; förutsättningarna för och verkställande av husrannsakan; undantag från okränkbarheten av brev-, telegraf- och telefonhemligheten; krigstillstånd; inskränkningar i medborgliga rättigheter med avseende å personer i krigstjänst; befolkningsskydd; sådana inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter samt sådan reglementering av näringslivet, som under rådande, av ekonomisk kristid

frankallade undantagsförhållanden äro nödvändiga; rätt till expropriation av fast egendom för statsverkets behov;

2) republikens vapen och flagga samt dessas användning; instiftande och förlänande av titlar, värdigheter och ordnar ävensom andra utmärkelsetecken, som förlänas av republikens president;

3) republikens förhållande till utländska makter; medborgares i annat land antagande till medborgare i Finland samt förlust av och befrielse från finskt medborgarskap; pass, inflyttning till landet, utlänningars övervakande; utlämnande av förbrytare;

4) försvarsväsendet;

5) skatter och avgifter, vilka skola i riket allmänneligen utgöras, med de i 21 § nämnda undantag;

6) grundsatsen om allmän läroplikt, såvitt angår dess utsträckning med avseende å lärotvång underkastat barn och de åldersår, under vilka lärotvång tillämpas; bestämmelser angående de fordringar lärointagning bör motsvara för att åga dimissionsrätt till statens universitet; de kunskapsmätt, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens;

7) grundsatsen om allmän och lika kommunal rösträtt för finsk medborgare, som uppnått lagstadgad ålder, samt omedelbara, proportionella och hemliga val, börande i nu omförmålt avseende likväl beaktas, vad å garantilagen är särskilt stadgat angående förutsättningarna för erhållande av sådan rösträtt;

8) familje-, förmynderskaps-, arvs- och testamentsrätt; upphovsmanna-, uppfinnar- och patenträtt samt rätt till släktnamn; bolags- och aktierätt, handelslag, försäkringsavtalet, handelsagentur och övriga till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten; växel- och checkrätt; illojal konkurrens; bokföringsskyldighet; handelsregister; firma och prokura, varumärke, ursprungsbeteckning, upplags- och warrantrörelse; privat sjöfart;

9) alkohollagstiftningen; folkpensionering; arbetarförsäkrings- och skyddslagstiftningen, kollektivavtal och medling i kollektiv arbetstvister samt annan arbetarlagstiftning med de i 11 § 1 mom. 6 punkten omförmålda undantag; skiftesväsendet; fastighetsregister; tomtmätning i stad;

10) bok- och stentryckerirörelse, spridning av tryckskrift och utgivande av periodiska tryckskrifter; bank-, sparbanks-, pantlåne- och försäkringsrörelse samt valutahandel; gruvor och mineralfyndigheter; margarintillverknings- och svagare maldrycker för såvitt angår tillsynen över alkoholgränssens iakttagande; handel med konstgjorda gödslingsämnen och beredda fodermedel samt

med utsädesvaror; skjutvapen och skjutförrödenheter; explosiva ämnen till den del rikets säkerhet härav beröres; mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket; tillverkning och försäljning av stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra sådana tillverkningar; anmälningsplikt vid näringsutövning och villkoren för utlännings näringsrätt;

11) här ovan icke särskilt nämnd allmän eller speciell privaträtt, med undantag av stadganden av privaträttslig natur, hörande till de landskapets lagstiftningsbehörighet förbehållna rättsområden, som i 11 § 1 mom. 4, 6, 8 och 9 punkterna omförmälas;

12) fornminnesvården, såvitt angår grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn, statens rätt att inlösa sådana fornfynd, som icke av landskapet förvärvas eller behållas, samt de stadganden, som avse skifte av jord, därå fast fornlämning finnes;

13) den allmänna strafflagen och övriga straffbestämmelser för såvitt desamma icke, enligt 11 § 1 mom. 11 punkten förbehållits landskapets lagstiftningsbehörighet; rättegångs-, konkurs- och utsökningsväsendet; skiljemålsförfarandet; verkställighet av domar och straff; behandling av lösdrivare och alkoholister; allmän benådning;

14) landets allmänna statistik, mentals- och övriga allmänna befolkningslängder; emigration;

15) bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur; behörighet att utöva läkarkallet, tandläkaryrket och annan verksamhet inom hälso- och sjukvården samt apoteks- och veterinärväsendets områden, så ock å dessa områden verksamma personers utbildning samt deras allmänna rättigheter och skyldigheter; sinnessjuklagstiftning, såvitt angår den del av lagstiftningen, som innefattar trygghet för den personliga okränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten; det legala tvånget för kommunerna i fråga om stads- och kommunalläkares anställande, så ock å dessa ankommande statsmedicinska uppgifter inom områden, hänfödda till rikets lagstiftningsbehörighet; rättsmedicinska obduktioner och undersökningar; sterilisering; eldbegängelse; apotek och apoteksvaror; tillverkning, förvaring och försäljning av gifter och preparat, uti vilka gift ingår, dock icke såvitt angår giftiga ämnen av mindre farlig beskaffenhet; köttkontroll; förbud mot införsel av djur och djurprodukter; slakt av husdjur och djurskydd;

16) statens ämbetsverks och allmänna inrättningsorganisation och verk-

senhet; statens anläggningar på Åland, ordningen för anställande i samt kompetensvillkoren för befordran till statstjänster och befattningar ävensom statens tjänstemäns och befattningshavares rättigheter och skyldigheter;

17) lots- och fyrväsendet samt annan offentlig sjöfart; lufttrafiken; järnvägsväsendet; tullar och tullväsendet samt tullens och utrikeshandelns enhetliga ordnande; varuutbytets frihet; förmålnings- och inblandningstvång till befrämjande av den inhemska sådens avsättning; penningväsendet samt sedelutgivningsrätten; mått, mål och vikt; post-, telegraf-, telefon- och radioväsendet; värden om statsverkets egendom, till den del densamma icke av landskapet övertagits;

18) ändring i kommunal eller kameral indelning;

19) område, som är reglerat genom internationella fördrag; samt

2) område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts och som med tillämpning av de grundsatser denna paragraf innehåller är att hänföra till rikets lagstiftningsbehörighet.

10 (11) §.

Innan förordningar av republikens president eller statsrådet med utövning av den i 28 § regeringsformen dem förbehållna rätt utfärdas för landskapet Åland i ärenden, som enligt 9 § äro hänfödda till rikets lagstiftningsbehörighet, skall landskapsstyrelsen beredas tillfälle att i ärendet avgiva utlåtande.

11 (10, 12) §.

Landstinget äger i den ordning denna lag stadgar, med iakttagande av nedan angivna undantag och begränsningar samt de förbehåll beträffande rikets lagstiftningsbehörighet, som 9 § i övrigt innehåller, utöva lagstiftningsrätt i landskapet rörande angelägenheter, då ärendet rör följande rättsområden:

- 1) rätt till expropriation för allmänt behov mot full ersättning, med undantag av tvångsinlösen av fast egendom för statsverkets behov;
- 2) undervisningsväsendet inom de gränser 9 § 2 mom. 6 punkten angiver;
- 3) kommunalförvaltning, kommunal beskattning och kommunal vallag samt lagstiftning om samhällen med sammanträngd befolkning, dock med den begränsning 9 § 2 mom. 7 punkten i dessa avseenden innehåller;
- 4) vattenrätten, med iakttagande av stadgandena i rikets lagstiftning angående förfarandet vid handläggningen av vattenrättsärenden;
- 5) moderskapsunderstöd;
- 6) arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal; arbets- och bostadsförmedling;

- medling i enskilda arbetstvister; tiden för öppenhållande av handels- och andra rörelser samt affärskontor;
- 7) inlösen av legoområden och kolonisationsverksamhet;
- 8) jord- och tomtlegorätten, fiskerilagstiftningen samt lagstiftningen om idkande av jordbruk, boskapsskötsel, skogsbruk och jordbrukets övriga bibringar, bete och ägors fredande, jakt och växtskydd;
- 9) uppdelning i fria och reglementerade näringar samt annan än i 9 § 2 mom. nämnd näringsrätt med iakttagande av grundsatserna om näringsfriheten samt öppen näring och näring till självförsörjning;
- 10) forminnesvärden, med den inskränkning, som i 9 § 2 mom. 12 punkten avses;
- 11) bestämmelser om bötesstraff och utsättande av vite och annat äventyr inom rättsområden, hänfödda till landskaps lagstiftningsbehörighet; disciplinär bestraffning av tjänstemän och befattningshavare vid Ålands landshöfverförvaltning;
- 12) upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt brottslighetens förebyggande och stävande, med undantag av ordningsmaktens befattning med statens säkerhet och polisuppgifterna på de områden, för vilka rikets lagstiftning skall gälla även på Åland;
- 13) eldfarliga oljor; explosiva ämnen i den mån statens säkerhet härav icke beröres;
- 14) lagstiftning om barnskydd, med undantag av där i upptagna stadganden, hörande till familje- och förmynderskapsrättens områden, så sådana, som äga samband med strafflagstiftningen;
- 15) fattigvård och annan social omvårdnad; kommunala vårdnämnder;
- 16) hälso- och sjukvården med den begränsning, som i 9 § 2 mom. 15 punkten föreskrives;
- 17) väghållningen, skjutsväsendet, bestämmelser, som reglera trafiken, lagstiftning om motorfordon, dock icke specialföreskrifter om snabbgående motorfarkoster; den lokala sjötrafiken med fiske-, turist- och andra därmed jämförliga farkoster och härför avsedda kommunikationsleder;
- 18) naturskydd och inplantering av främmande djurarter;
- 19) lagstiftning om stadsplan och tomtindelning; byggnads- och brandlagstiftning; ävensom
- 20) övriga angelägenheter, vilka icke såsom rikslagstiftning blivit riket förbehållna.

Landstingets lagstiftande verksamhet utövas genom beslut i beskattnings-
 ärenden, som i 21 § omförmälas, samt genom antagande av landskapslagar för
 landskapet Åland. Landskapslag kan antingen innefatta en självständig lag-
 stiftningsakt eller ock avse antagande av rikets motsvarande lag eller för-
 ordning att såsom sådan eller med vissa efter förhållandena anpassade änd-
 ringar eller tillägg tillämpas i landskapet.

12 §.

Landstingets beslut om antagande av landskapslag insändes till regeringen
 av länsstyrelsen.

Därest republikens president, efter att hava infordrat den i 26 § nämnda
 Ålandsdelegationens och högsta domstolens utlåtanden, finner att en av
 landstinget antagen lag berör de i 9 § omförmälda riket förbehållna ärenden
 eller rikets inre och yttre säkerhet eller ock anser lagen inkräkta på ri-
kets allmänna handels- eller tullpolitiska intressen eller verka skadligt
på dess statsfinansiella ställning, äger han rätt att, inom tre månader från
 det underrättelse om lagens antagande delgivits honom, förordna att sagda
 lag skall förfalla. Har republikens president redan därförinnan med avseende
 å en landskapslag tillkännagivit, att han icke kommer att begagna sig av
 ovan angivna befogenhet, träder landskapslagen omedelbart i kraft.

Har i landskapslag för vinnande av enhetlighet och överskådlighet upp-
 tagits vissa bestämmelser av rikslagstiftningsnatur, vilka i sak äro över-
 ensstämmande med motsvarande stadganden i rikets lag, skall detta icke ut-
 göra hinder för landskapslagens ikraftträdande. Dylika landskapslagar av
 blandad natur medföra icke förändring av landskapslagstiftningens giltig-
 hetsområde i förhållande till rikslagstiftningen.

13 §.

Landstinget äger rätt att väcka initiativ i sådan landskapet enskilt rö-
 rande angelägenhet, som hänför sig till de enligt denna lag riket förbehållna
 lagstiftnings- eller förvaltningsområden, att genom regeringens försorg riks-
 dagen föreläggas.

14 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att göra framställningar om utfärdande av ad-
 ministrativa förordningar för landskapet Åland.

III. Förvaltningen.

15 §.

Republikens president fattar beslut i ärenden rörande landskapet Åland

på sätt i 34 § regeringsformen stadgas.

16 §.

Landskapsstyrelsens sammansättning ävensom dess och lantrådets åligganden inom de i denna lag stadgade gränser, så ock de för ledamöter i landskapsstyrelsen gällande kompetensvillkor bestämmas genom landskapslag.

17 §.

Under rikets allmänna förvaltning kvarstå;

1) handhavandet av utrikesärendena;

2) justitieförvaltningen;

3) förvaltningen av militära angelägenheter;

4) förvaltningen i fråga om statens säkerhet;

5) statens finansförvaltning;

6) den å statsmyndighet ankommande allmänna tillsyns- och tillsynsbefogenheten över undervisningsväsendet, för såvitt angår de områden, som jämlikt 9 § 2 mom.

3 punkten hänföres till rikets lagstiftningsbehörighet;

7) förvaltningsverksamheten och tillsyns- och tillsynsbefogenheten inom den del av hälso- och sjukvårdens lagstiftningsområde, som enligt 9 § 2 mom. 15 punkten är riket förbehållen, för såvitt sagda förvaltning icke enligt allmän lag eller förordning ankommer å kommunerna; börande härvid iakttagas!

att fastställande av reglementen och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet, kommun eller kommunal sammanslutning, samt utnämning av ansvarig läkare vid sådan anstalt ankommer å landskapsstyrelsen, efter det medicinalstyrelsens yttrande i ärendet inhämtats;

att regleringen av distrikts-, stads- och kommunalläkares tjänstgöringsområden ankommer å landskapsstyrelsen efter medicinalstyrelsens hörande;

att besättande av distriktsläkartjänst ankommer å landskapsstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen och att utnämning av stads- och kommunalläkare tillkommer landskapsstyrelsen efter det val ägt rum samt medicinalstyrelsen afgivit utlåtande angående den valdes behörighet och lämplighet för tjänsten;

att meddelande av tillstånd till inrättande av privata sjukvårds- och förlossningsanstalter i landskapet och godkännande av deras föreståndare tillkommer landskapsstyrelsen efter det medicinalstyrelsens utlåtande i ärendet inhämtats; samt

att handhavandet av köttkontrollen på Åland ankommer å landskapsstyrelsen, dock så att vederbörlig statsmyndighet äger förordna köttkontrollör och god-

kärra slaktinbättning och köttkontrollstation samt pröva och avgöra besvär över köttkontrollörs åtgärder;

8) de grenar av statsförvaltningen, som omförmälas under 9 § 2 mom. 17 punkten, dock så att förvaltningen av lufttrafiken inom landskapet på sjukvårdens och turismens områden ankommer å landskapsstyrelsen; förvaltningen av statens kommunikationer samt den förvalthing, som hänför sig till övriga kommunikationer med avseende å transtitotrafiken och, i samråd med vederbörande landskapsmyndighet, samtrafiken mellan landskapet Åland och fastlandet;

9) verkställande av expropriation av fast egendom för statsverkets behov, dock att landskapsstyrelsen skall beredas tillfälle att avgiva utlåtande innan beslut om sådan expropriation av statsrådet fattas; ävensom

10) de administrativa uppgifter, vilka i övrigt föränledas av 19 § nämnda ärenden, som förbehållits rikets lagstiftningsbehörighet.

I övriga delar handhaves förvaltningen av självstyrelsemyndigheterna.

Till rikets centralförvaltning hörande fackmyndigheter äro förpliktade att i förekommande fall, där särskild sakkunskap är erforderlig, inom gränserna för sin allmänna behörighet och för såvitt laga hinder icke möter, på därom gjord anhållan bistå landskapsstyrelsen vid handhavande av de till självstyrelseförvaltningen hörande uppgifter. Angående dylik handräckning gäller vad som redan är eller framdeles varder genom förordning närmare stadgat.

18 §.

Genom förordning kunna, med landskapsstyrelsens begivande, å rikets allmänna förvaltning ankommande uppgifter för viss tid eller tillsvidare tilldelas landskapsförvaltningen, ävensom till landskapsförvaltningen hörande uppgifter överföras på rikets allmänna förvaltning.

(2 mom. uteslutet)

Utan hinder av förordning, som i 1 mom. sägs, må landstinget inom gränserna för sin lagstiftningsbehörighet antaga landskapslag, som innebär ändring av förordningen. Ej må dock sådan landskapslag träda i kraft, innan förordningen ändrats eller upphävs.

Uppsäges i 1 mom. nämnd förordning eller antages i 2 mom. nämnd landskapslag, skall förordning om upphävandet utfärdas inom ett år efter uppsägningen eller efter det underrättelse om landskapslagens antagande delgivits republikens president.

IV. Lagskipningen.

19 §.

Domsrätten i rättegångsmål och ärenden utövas av statens domstolar.

20 §.

Förvaltningsrättsliga besvärsmål avgöras av länsstyrelsen.

V. Landskapets hushållning och ålandsdelegationens uppgifter.

21 §.

Landskapet Åland har rätt att för sina behov använda inkomsterna från nämningsskatter och nöjesskatter, och äger landstinget besluta om dessa skatter.

Likaledes äger landstinget för landskapets behov påbjuda en tilläggs-skatt å inkomst att påföras och uppbäras i samband med statens allmänna inkomstskatt liksom ock att pålägga tillfällig extra inkomstbeskattning, även som bestämma de avgifter, vilka skola erläggas för landskapsförvaltningen underlydande myndigheters tjänsteförrättningar och expeditioner så ock för anlåtande av landskapets inrättningar.

Tilläggs-skatten och den tillfälliga extra beskattningen skola utgå enligt av landstinget fastställda grunder. De beslut, som i 1 och 2 mom. nämnas, träda i kraft utan sådan delgivning, som i 12 § påbjudes, men böra meddelas landshövdingen till kännedom.

Landskapet Åland tillkommer rätt att, utöver här ovan nämnda inkomster och skatter, för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål använda det årliga anslag, som enligt särskild lag skall till landskapet ur statsmedel utgivas såsom vederlag för frångångna grundskattemedel.

22 §.

Landshövdingen äger förbjuda verkställighet av beslut, som rör beskattning, om han finner att beslutet:

1) förevårar varusbytet mellan in- och utlandet eller mellan landskapet Åland och fastlandet;

2) innefattar oskäligen eller för trafiken skadliga avgifter å anlåtandet av allmänna vägar, farleder eller landskapsförvaltningen underlydande inrättningar; eller

3) har till följd att beskattningen uppenbarligen förfördelar enskilda skattdragande eller olika samhällsklasser.

Har landshövdingen förbjudit verkställande av beslut, skall beslutet underställas republikens presidents prövning.

23 §.

Nyttjanderätten till statens jordegendom i landskapet Åland övergår till landskapet, dock icke beträffande sådan egendom, som förblir anslagen till boställen åt statens tjänstemän, ej heller till den egendom, som nu eller främdeles kommer till användning för statsverkets behov.

Genom förordning, utfärdad med landskapsstyrelsens begivande, kan landskapsförvaltningen tilldelas befogenhet att i kolonisationssyfte upplåta mark under äganderätt å sådan del av statens i landskapets vård befintliga jordegendomar, som ej blivit till stömlägenhet undantagen; skolande i fråga om rätt till dylikt jordförvärv samt löseskillings bestämmande i tillämpliga delar gälla vad som beträffande statens boställen i sådant syfte är föreskrivet, likväl med iakttagande av vad om rätt att innehava fastighet i landskapet Åland är i lag särskilt stadgat. Influten löseskillning förvaltas av statsverket, men avkastningen därav tillkommer landskapet såsom vederlag för frångången nyttjanderätt.

24 §.

Om upptagande av lån för landskapets gemensamma gagn eller för särskilda dess behov besluter landstinget. För upptagande av obligationslån ävensom lån i utlandet erfordras samtycke av republikens president.

25 §.

Kostnaderna för den förvaltning, som enligt 17 § fortfarande handhaves av statens myndigheter, liksom ock de utgifter, vilka härflyta av rättsvården, bestridas ur statens medel. Övriga utgifter för landskapets behov bestridas av landskapet självt med rätt likväl för landskapet att jämlikt de i 27 § stadgade grunder få utgifterna för självförvaltningens ordinarie behov utjämnade genom statsbidrag.

Landskapets årliga inkomst- och utgiftsstat fastställas av landstinget. Angående sättet för årsstatens uppgörande samt för fattande av beslut om ändring i och tillägg till fastställd årsstat stadgas genom landskapslag.

Särskild årsstat skall av landstinget fastställas för de i 21 § 4 mom. nämnda vederlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och utgiften

26 §.

Den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet Åland verkställas av ett särskilt organ, ålandsdelegationen, dels genom ordinarie bidragsreglering dels genom beviljande av extraordinarie bidrag enligt de i 27 och 28 §§ stadgade grunder.

Ålandsdelegationen består av tvenne ledamöter, utsedda av statsrådet, samt tvenne, utsedda av landstinget. Ordföranden i delegationen är landshövdingen. Av statsrådet utses dessutom två och av landstinget likaledes två ledamotssuppleanter. Delegationen är beslutförför, då ordföranden och samtliga ledamöter eller suppleanter för dem äro närvarande.

Å republikens president ankommer att efter överenskommelse med ordföranden för landstinget utse för uppdraget lämplig person att ersätta ordföranden och handhava dennas åligganden vid delegationen i de fall, att landshövdingeämbetet är obesatt eller då landshövdingen av sjukdom eller annat förfall är lagligen hindrad att leda förhandlingarna.

Uppdraget att vara ledamot eller ledamotssuppleant i delegationen kan av statsrådet eller landstinget återkallas, när skäl därtill anses föreliggande.

27 (26) §.

Ordinarie bidragsreglering verkställas i efterhand för en tid av ett år i sänder. Till grund för beräkningen av det landskapet tillkommande bidraget ur statsmedel skall läggas landskapets utgifter under finansåret för självförvaltningens ordinarie behov med avdrag av landskapet under samma tid till fallna inkomster.

Vid statsbidragets beräkning skall iakttagas:

att såsom ordinarie utgifter må anses endast anslagsbelopp för behov, vilkas tillgodosende enligt de i denna lag fastställda behörighetsgränserna ankommer å landskapet och vilka icke äro att hänföra till de i 28 § angivna extraordinarie utgifterna;

att kostnaderna för självförvaltningens ordinarie behov skola genom statsbidrag utjämnas i den utsträckning, vari motsvarande ändamål i övriga delar av riket tillgodoses eller understöddas, dock med beaktande av rådande prislägen på Åland;

att landskapet således icke må genom bidragsregleringen komma i åtnjutande av andra eller proportionsvis större förmåner än den, som på motsvarande områden beretts övriga delar av riket, dock så, att landskapets avskilda läge och befolkningens särskilda levnadsbetingelser samt härav påkallade anslagsbehov jämväl böra vid statsbidragets fastställande beaktas;

att landskapet bör ansvara för de kostnader, som påkallas av Ålandsdelegationens verksamhet såsom organ för den skattefinansiella utjämningen, till den del dessa kostnader hänföra sig till de av landstinget utsedda ledamö-

terna av delegationen, medan däremot övriga kostnader för delegationen bestridas av statsmedel;

att ränteutgifter, som uppkommit genom upplåning av erforderliga tillskottsmedel för bestridande av sådana landskapets kostnader, vilka ur statsmedel ersättas, skola gå i utjämning vid bidragsregleringen;

att subventioner och understöd böra vid utjämningen beaktas, för såvitt desamma till beskaffenhet och belopp motsvara kostnaderna för jämförlik, av staten upprätthållen eller understödd verksamhet, dock med beaktande av rådande prislägen på Åland, landskapets avskilda läge och befolkningens särskilda levnadsbetingelser; ävensom

att till landskapets inkomster, vilka skola gå i avdrag vid statsbidragsberäkning, böra hänföras av landskapet uppburna närings- och nöjes- skatter ävensom avgifter för landskapsmyndigheternas tjänsteförrättningar och expeditioner och för anlåtande av landskapets inrättningar, samtliga dessa skatter och avgifter beräknade enligt i riket stadgade grunder, inkomsterna från statens, av landskapet övertagna jordegendomar och fiskerier, samt ränteinkomster och andra löpande eller tillfälliga inkomster, men icke de i 21 § 4 mom. nämnda vedorlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och ej heller i 21 § 2 mom. omförmäld tilläggsskatt och tillfällig extra beskattning.

28 (26) §.

Har landstinget gjort framställning om beviljande av bidrag till extraordinarie utgifter, fattas beslut härom av ålandsdelegationen.

Såsom extraordinarie utgifter anses större engångsutgifter för bekostande eller understödande av anstalter, inrättningar eller företag, vilka med avseende å planläggning och kostnadsberäkning kräva en särskild ingående behandling och vilkas finansiering icke sammanhör med den ordinarie budgetregleringen. Ej må extraordinarie statsbidrag beviljas, med mindre anslaget avser att tillgodose ett ändamål, hörande till självförvaltningens område, ej heller till högre belopp än vad som för motsvarande ändamål anslås i andra delar av riket, därest icke rådande prislägen på Åland, landskapets avskilda läge eller befolkningens särskilda levnadsbetingelser påkalla avvikelse härutinnan.

29 (26) §.

Ålandsdelegationens beslut rörande ordinarie bidragsreglering och beviljande av extraordinarie bidrag skola för att bli gällande stadfästas av

republikens president.

Beslut, som underställes republikens presidents prövning, skola stadfästas oförändrade eller ogillas.

Vinner ålandsdelegationens beslut angående ordinarie bidragsreglering icke oförändrat republikens presidents stadfästelse, skall ärendet hänskjutas till delegationen i avseende å förnyad behandling. Vägras stadfästelse å beslut om extraordinarie bidrag, kan ärendet, därest sådant anses vara av omständigheterna påkallat, likaledes återförvisas till delegationen.

Vid underställning av sitt beslut om beviljande av extraordinarie bidrag äger delegationen framställa förslag angående tiden, sättet och ordningen för bidragets utgivande, samt angående de villkor, som böra härvid fästas i syfte att säkerställa bidragsbeloppets användande för det avsedda ändamålet.

30 (26) §.

Landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande skall i avbidan på utjämningen tillgodoses genom årliga, i statsförslaget upptagna förskottsanslag till erforderligt belopp. Dessa förskott skola gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet.

31 §.

Utöver vad ovan sägs åligger det ålandsdelegationen;

att på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtanden, samt

att enligt statsrådets uppdrag utarbeta förslag till förordningar, som seses i 18 §.

VI. Deltagandet i fäderneslandets försvar.

32 (27) §.

Landskapet Ålands inbyggare äro skyldiga att biträda vid fäderneslandets försvar genom att, i stället för fullgörande av värnplikt, göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen såsom därom i lag särskilt stadgas.

Vad här ovan stadgats, gäller dock icke dem, vilka efter fyllda tolv år inflyttat till landskapet Åland från annan ort i Finland, där de skulle hava varit värnpliktiga.

Sådan inbyggare i landskapet, som i första momentet åsyftas, må dock, där han det åstundar, fullgöra värnplikt vid rikets krigsmakt.

VII. De offentliga tjänsterna.

33 (28) §.

Landskapsförvaltningen underlydande tjänster och befattningar inrättas och tjänstemän till densamma utnämnas av landskapsstyrelsen.

34 (29) §.

Statsmyndigheternas i landskapet Åland samt ålandsdelegationens ämbets-språk är svenska. Angående finsktalande sakägares rätt att i egen sak, som av myndighet handlägges, använda sitt eget språk samt på detta språk utfå expedition, gälla vad i allmän språklag stadgas angående svensktalandes rätt i enspråkigt finskt område.

35 (30) §.

Skriftväxlingsspråket mellan de till landskapsförvaltningen hörande myndigheter och statsmyndigheterna i landskapet Åland, så ock mellan nämnda myndigheter, å ena sidan, samt å den andra sidan rikets regering, centrala myndigheter och sådana överdomstolar och statsmyndigheter, vilkas domkrets eller förvaltningsdistrikt innefattar förutom landskapet Åland jämväl viss annan del av rikets område, skall vara svenska.

Högsta domstolens utlåtanden och avgöranden i landskapet rörande ärenden skola avfattas på svenska språket.

36 (31) §.

I statens tjänst i landskapet Åland må icke anställas någon, som icke styrkt att han fullständigt behärskar svenska språket ^{såväl} i tal som skrift.

VIII. Om besvär och åtal för brott i tjänsten.

37 (32) §.

Över landskapsstyrelsens beslut ävensom övriga ämbetsåtgärder må besvär anföras, såsom i riket är stadgat om anförande av besvär i motsvarande fall.

Finns landshövdingen, att landskapsförvaltningen underlydande myndighets beslut överskrider myndighetens befogenhet, skall han förbjuda verkställigheten av sådant beslut.

38 (33) §.

Tjänsteåtal mot lantrådet samt mot ledamot av och föredragande vid landskapsstyrelsen handläggas av Åbo hovrätt. Annan innehavare av tjänst eller befattning vid landskapsförvaltningen åtalas för brott i tjänsten vid vederbörlig underrätt, där ej annorlunda är särskilt stadgat.

39 (34) §.

Förfar lantrådet eller ledamot i landskapsstyrelsen vid utövning av sitt ämbete i strid med gällande lagar eller författningar eller underlåter han ved honom i tjänsten åligger, skall landshövdingen anmäla brottet till åtal.

IX. Särskilda bestämmelser.

40 (35) §.

Uppkommer i fråga om rätt att vidtaga viss förvaltningsåtgärd menings-
skiljaktighet angående landshövdingens, länsstyrelsens eller landskapssty-
relsens befogenheter enligt denna lag, äger högsta domstolen, på anmälan av
landshövdingen eller landskapsstyrelsen och sedan vederbörande blivit i sa-
ken hörd, avgöra densamma.

41 (36) §.

Stadgandena i denna lag må icke ändras, förklaras eller upphävas, ej heller
må avvikelser från dem göras annorledes än med landstingets bifall och i den
ordning, som om grundlag är stadgat.

Angående landstingets initiativrätt härutinnan gälla vad i 13 § är stadgat.

42 (37) §.

Inbyggarnas i landskapet Åland rätt att deltaga i val av president och val
till riksdagen undergår icke ändring genom denna lag.

Denna lag träder i kraft den 194 och upphäves genom densamma
lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, så ock övriga mot
denna lag stridande stadganden.

Ordinarie bidragsreglering, som vid lagens ikraftträdande är beroende på
åtgärd av ålandsdelegationen, skall med iakttagande av de i denna lag stadga-
de grunder verkställas för en period av sammanlagt tre finansår, varefter
den i 27 § påbjudna ettårsregleringen vidtager.

Lagar och författningar, som i riket utfärdats före den 7 maj 1920, då
självstyrelse för landskapet Åland infördes, och vilka till sin art jämlikt
11 § äro att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet, skola fortfa-
rande lända till efterrättelse, för såvitt ändring i densamma icke gjorts eller
göres i den ordning, som i denna lag stadgas.

Har genom denna lag rikslagstiftningen tillförts område, som enligt äldre
lag reglerats genom landskapslag, eller har genom denna lag till landskapets
lagstiftningsbehörighet överförts område, som tidigare reglerats genom riks-
lagstiftning, skall sådan under tiden mellan självstyrelsens införande och
denna lags ikraftträdande tillkommen landskapslag eller rikslagstiftning fort-
farande tillämpas i landskapet Åland, intill dess de varda i stadgad ordning
upphävida, landskapslagen genom förordning och rikslagstiftningen genom land-
skapslag.

Där i lag eller särskild förordning förekommer hänvisning till lagrum, som
ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.
Helsingfors den
Republikens president. Justitieminister.

från Ålands landsting.

Lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, avsåg att tilldela landskapet Ålands innebyggare befogenhet att själva ordna sina förhållanden inom så vidsträckta gränser rikets enhet och suveränitetsprinciper det medgiver. Ty redan vid lagens behandling i riksdagen påpekades det från regeringshåll, att landskapets befolkning genom självstyrelselagen erhöll möjlighet att på ett sätt, som närmar sig statlig autonomi, ordna den lokala lagstiftningen, förvaltningen och ekonomiska hushållningen efter de krav, som landskapets isolerade läge samt befolkningens kynne och särart fordrade.

Det måste visserligen erkännas, att självstyrelselagen tillfört landskapets befolkning betydande förmåner ifråga om lagstiftnings-, förvaltnings- och självbeskattningsrätt och att självstyrelseorganen i viss mån genom densamma förmått jämna vägen för utveckling och framåtskridande inom landskapet, men under den tid av mera än två decennier Ålands autonomi varit i funktion, har erfarenheten likväl visat, att självstyrelselagen i motsats till vad man vid dess tillkomst förutsatte och försäkrade, icke infriat de förhoppningar, som landskapets befolkning ställde å densamma. Kompetensfördelningen mellan riket och landskapet har erbjudit stora svårigheter och kompetensprövningen har givit anledning till många och svåra meningsskiljaktigheter.

Främsta orsaken härtill är onekligen den, att i självstyrelselagen gränserna mellan rikets och landskapets lagstiftningsbehörighet icke blivit med önskvärd skärpa och tydlighet utstakade. Men även avvikande meningar om den verkliga innebörden av ett flertal andra däri ingående stadganden och därav härflytande olika tolkning av lagen ha utgjort irritationsmoment till men för det goda samarbetet mellan rikets och landskapets myndigheter. Ytterligare hava konfliktsanledningarna ökat därigenom, att hos riksmyndigheterna och särskilt hos Högsta domstolen en tendens till restriktiv tolkning till förmån för rikets kompetens med åren gjort sig alltmer märkbar utan att tillbörlig hänsyn tagits därtill, att "en f r i s i n n a d tolkning och tillämpning av självstyrelselagen" av regeringen ställdes i utsikt vid landskapsautonomins införande. Landskapsmyndigheterna å sin sida hava sökt taga till rättsnöre och utgångspunkt syftemålet med och innebörden av de olika rättsbuden och de intressen och samhällsbehov lagstiftaren med desamma velat till-

godose ävensom till den rätt vidsträckt rörelsefrihet för de lokala organen, som självstyrelselagen avser att förverkliga och ändamålet med autonomin betingar.

"Ålands grundlag skall, i den mån sådant av praktiska behov påkallas, kunna undergå ändring på sätt dess 36 § stadgar" yttrade för tiden varande statsministern Erich vid lagens behandling i riksdagen den 30 april 1920. Och han fortsatte: "Men - jag vill än en gång framhålla det - i sista hand måste även det rättsförhållande, som det nu gäller att uppbygga, grunda sig på god vilja och ömsesidigt förtroende." Försök, som under tidigare år från landskapets sida gjorts att åvägabringa förtydliganden i lagen, hava emellertid icke av statsmakten beaktats.

Regeringen har även för sin del uppmärksammat berörda intressekonflikter och tagit i övervägande, huruvida en lagteknisk bearbetning av självstyrelselagen vore av behovet påkallad. I sådant syfte har statsrådet den 22 september 1938 tillsatt en kommitté, vars uppdrag dock begränsats till att verkställa en granskning av självstyrelselagstiftningen samt att eventuellt uppgöra förslag till förtydligande av lagtexterna. Statskommitténs utredningsarbete föreligger uti ett den 20 februari 1939 daterat vidlyftigt betänkande, vilket icke blivit till tryck befordrat, men som genom tillmötesgående av justitieministeriet ställts till den av landstinget tillsatta revisionskommitténs förfogande. Statskommittén framhåller, att utredningen på grund av frågans svårlösta natur blivit både ingående och omfattande. I betraktande av de jämförelsevis snäva direktiv kommittén erhållit av statsrådet ansågs uppdraget innefatta enbart avlägsnande av otydligheterna i autonomilagstiftningen samt utfyllande av förefintliga luckor. Endast de mest uppenbara bristerna hade på grund av regeringens direktiv ansetts böra avhjälpas, medan större förskjutningar i behörighetsgränserna, sådana dessa av rikets myndigheter fastslagits, i allmänhet undvikits.

Efter det statskommitténs betänkande inkommit till statsrådet har justitieministeriet anmodat lagberedningens IV avdelning att på basen av betänkandet uppgöra regeringsproposition i ämnet. Sedan uppdraget fullgjorts insände lagberedningen jämte skrivelse av den 9 maj 1939 förslag till proposition angående ändring av lagen om självstyrelse för Åland. Detta propositionsförslag är i sak överensstämmande med statskommitténs förslag. Någon vidare åtgärd i ärendet torde ännu icke av regeringen ha vidtagits.

Under årens lopp har på Åland framvuxit en enhällig folkopinion, som be-

tecknar det rådande saksäget såsom otillfredsställande och kräver revision av självstyrelselagen i syfte att avlägsna de otydligheter, som vidlåda densamma, och inom Ålands landsting har en revision av självstyrelselagen länge ansetts såsom ett ofrånkomligt villkor och en nödvändig förutsättning för ett friktionsfritt och fruktbärande landstingsarbete till fromma för landskapet och dess befolkning samt därmed även för riket i dess helhet. Landstinget har förty med beaktande av en inom tingen framförd petition tagit initiativ till omedelbara åtgärder för ernående av en sådan revision av självstyrelselagen, att denna kunde tillgodose landskapets skäliga anspråk på att komma i åtnjutande av den autonomi, som varit avsedd för landskapet, samtidigt som den tillgodoser rikets berättigade intressen.

I syfte att förverkliga detta revisionskrav, som av landstinget betecknats såsom trängande, och för beredningen av lagstiftningsinitiativet har landstinget den 25 februari 1941 givit Ålands landskapsnämnd i uppdrag att tillsätta en kommitté, så sammansatt, att bristerna i självstyrelselagen erhålle den mest allsidiga och sakkunniga belysning samt att med ledning av kommitténs betänkande redan till 1941 års höstsession inkomma med framställning om motion till ändring av självstyrelselagen att genom regeringen föreläggas Finlands riksdag. Kommittén, som arbetat under ordförandeskap av landshövdingen Ruben Österberg och såsom medlemmar räknat professorn Ernst Estlander, vicehäradshövdingarna Leonard Nordling och Tor Brenning samt landskapssekreteraren Werner Wilson Becker och vilken såsom sekreterare anlitat lagmannen John Ugglä, kunde redan den 24 oktober 1941 utgiva sitt betänkande, men till följd av kända omständigheter har lagstiftningsinitiativet sedermera icke kunnat fullföljas så skyndsamt som landstinget tänkt sig.

I sitt betänkande framhåller kommittén bland annat: "Vid fullgörandet av sitt uppdrag har kommittén låtit sig angeläget vara att avhjälpa påtagliga brister i autonomilagstiftningen samt att i möjligaste omfattning utjämna här framträdande kompetenskonflikter genom självstyrelselagens förtydligande. Kommittén har strävat till att stabilisera de vinningar den Åländska landskapsförfattningen varit avsedd att medföra för Ålands befolkning och utbygga självstyrelsen med tillbörlig hänsyn tagen till lagens rätta mening och grund och ^{så} att densamma utan hinder av en alltför trång rättstolkning verkligen skulle motsvara vad vid autonomilagens utfärdande åsyftats. Men å andra sidan har vid behandlingen av detta grannliga statsrättsliga och förvaltningspolitiska problem icke lämnats ur sikte, att statens intressen härvid böra

beaktas, vilket jämväl av landstinget påpekats, samt att slutmålet med det kommittén åliggande beredningsarbetet bör vara att erhålla en praktiskt genomförbar lösning, som är förenlig med principen om rikets enhet och suveränitet och på samma gång tillgodoser Ålands berättigade krav.

De utredningar och förslag, som av statskommittén framlagts, hava i vissa delar kunnat utnyttjas och beaktas vid utarbetandet av nu föreliggande kommittéförslag; härvid har likväl på grund av uppdragets natur och omfattning ämnet bearbetats på en bredare bas och utan de begränsningar, som statskommittén hade sig förelagda. Kommittén har sålunda ansett sig oförhindrad att föreslå ej blott redaktionella förbättringar ~~som~~ ~~hänkomningar~~ och kompletteringar av lagtexten utan även förskjutningar av behörighetsgränserna dels till rikets dels till landskapets förmån, där sådant varit av behovet påkallat.

Kommittén har emellertid ansett att någon ingripande omgestaltning av det nuvarande självstyrelsesystemet icke bör vidtagas utan autonomilagstiftningens grunder i allt väsentligt lämnas orubbade. Självstyrelselagen har granskats paragraf för paragraf och nödighbefunna rättelser vidtagits i resp. stadganden."

Vid sitt arbete har kommittén sålunda följt de huvudlinjer, som landstinget för dess arbete utstakat, och sedan kommittébetänkandet i landskapsnämnden ytterligare bearbetats och landskapsnämnden till landstinget den 20 maj 1942 avlåtit det inbegärda motionsförslaget, har landstinget erhållit den grund, som i stort sett lagts till utgångspunkt för den motion om ändring av lagen om självstyrelse för Åland, som landstinget härjämte har åran framlägga.

I den fasta förtröstan att motionen, som bygger på mångåriga erfarenheter och vid vars beredning den största tillgängliga sakkunskap anlåtats, skall vinna riksdagens gillande, övergår landstinget till en redogörelse för de ändringsförslag, vilka i motionen framläggas, samt för de synpunkter, som härvid varit för landstinget bestämmande. För vinnande av större överskådlighet har i motionsförslaget upptagits jämväl de lagrum, som i förslaget lämnas oändrade, och inom parentes angivits paragrafföljden i den gällande självstyrelselagen. Lagens ingress är avfattad i överensstämmelse härmed.

1 §.

Ändringarna under denna paragraf äro av redaktionell art och innefatta endast en anpassning till den nya lagen i kronologiskt avseende.

Denna paragraf har ansetts böra förtydligas i fråga om definitionen på begreppet Ålands befolkning. Den nuvarande avfattningen hänför till landskapets befolkning alla dem, som äro mantalsskrivna i någon av landskapets kommuner. Principerna för mantalsskrivningen äro i detta avseende oklara och hava i praxis givit anledning till missförstånd. Genom ändringsförslaget har fastslagits, att mantalsskrivningsorten icke ensam får vara avgörande utan kräves det att vederbörande därjämte faktiskt haft både bo och hemvist på Åland. Jämväl har intagits ett stadgande, som normerar det fall, att ålänning temporärt vistas å utländsk ort, exempelvis i egenskap av befäl eller manskap å utom landet gående fartyg eller såsom emigrant.

3 §.

Benämningen landskapsnämnd för den centrala landskapsförvaltningens verkställande organ har i denna och övriga resp. paragrafer utbytt mot landskapsstyrelsen, vilket uttryck redan vunnit burskap och bättre motsvarar detta organs förvaltningsrättsliga ställning och arbetsuppgifter.

4 §.

Uti vissa av självstyrelselagens stadganden, nämligen i 6 §, 7 § 2 mom., 22 §, 32 § 2 mom., 34 § och 35 §§, regleras landshövdingens ställning såsom riksregeringens representant på Åland. Någon ändring härutinnan torde icke vara av behovet påkallad. Inom sitt av självstyrelselagen begränsade verksamhetsområde har landshövdingen för övrigt samma ställning som landshövdingerna överbord. Genom förordningen av den 12 februari 1937 är länsstyrelsen allmän förvaltningsmyndighet i varje län under landshövdingens chefskap. Bl.a. ankommer handläggningen av de förvaltningsrättsliga besvärsmålen å den omorganiserade länsstyrelsen. Nu omförmälda förhållande har föranlett vidtagande av sådan ändring av 4 § (2 meningen), 12 § 2 mom. och 20 §, att termen landshövdingen i texten ersatts med länsstyrelsen.

I paragrafens första moment har i fråga om sättet för utnämning av landshövding införts en uttrycklig hänvisning till resp. stadgande i lagen den 11 augusti 1922 innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning (den s.k. garantilagen).

Termen republiken har genomgående utbytt mot det i detta sammanhang riktiga uttrycket riket.

5 §.

Uti denna paragraf har i anslutning till gällande vallag för Åland införts

ett förtydligande tillägg av innehåll, att valrätt vid landstingsval tillkommer de resp. röstberättigade, som före valåret fyllt tjuguet år.

6 och 7 §§.

Innehållet i 6 och 7 §§ har sammanförts under en paragraf, 6 §, med bibehållande av grupperingen enligt gällande lag. Därjämte har i en särskild 7 § upptagits stadgande om presidentens befogenhet att utse ställföreträdare för landshövdingen, vilken befogenhet inskränkts till de fall, då landshövdingen är hindrad eller ämbetet vakant,

8 §.

(Oförändrad).

9 §.

Denna paragraf, som utgör en av hörnstenarna i den åländska landskapsförfattningen, fastställer kompetensfördelningen på lagstiftningsområdet mellan riket och landskapet. Fördelningen är sålunda bestämd, att de områden, som hänförs till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet, i paragrafen uppräknas. Alla uppgifter, som icke förbehållits republikens organ, tillhöra landskapet Åland. Här nedan redogöres för de kompetensfrågor, som ansetts kräva rättelse eller förtydligande, samt för landstingets ställningstagande till desamma.

a) Grundlagsfrågor. (1 mom.)

Uttrycket grundlag i 9 § 1 mom. avser enligt landstingets åsikt enbart de till rikets statsförsättning hörande lagar, d.v.s. grundlagar i egentlig mening och likaså stadganden med privilegiehelgd, men icke lagar, vilka i olika ämnen kunna antagas av riksdagen uti den i 67 § riksdagsordningen stadgade ordning på den grund, att desamma eller delar av dem avse ett avlyftande av resp. inskränkning uti det grundlagsskydd, som regeringsformen tillförsäkrar exempelvis den enskildes privaträttsliga förhållanden. Den omständigheten, att riksdagen antagit en viss speciallag i nu nämnd ordning, kan ej rubba de lagbestämda gränserna för rikets och landskapets lagstiftningsmakt. Landstinget har i föreliggande moment infört ett uttryckligt stadgande, som vidhandengiver, att grundlagsbegreppet bör tagas i denna inskränkta mening.

Bestämmelsen därom, att grundlagar ankomma å rikets exklusiva lagstiftningsmakt, lider den väsentliga inskränkning, att de till Ålands landskapsförfattning hörande grundlagarna inklusive garantilagen och den till dess 5 § anslutna lagen av den 1 april 1938 (delvis ändrad genom lagen av den 1 september 1939)

om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland, endast kunna med landstingets samtycke ändras, förklaras eller upphävas eller avvikelser från dem göras. Ett förbehåll härutinnan har inryckts uti 9 § 1 mom.

b) Angelägenheter, om vilka beslut enligt regeringsformen icke kan fattas annat än med riksdagens samtycke. (1 mom).

Härmed avses: fråga om rikets område och gränser (3 § R.F.), frågor om fördrag med utländska makter samt om krig och fred (33 § R.F.) samt frågor om upptagande av statslån (64 § R.F.). Enär dessa angelägenheter enligt lagtexten hänförs till lagstiftningens område, vilket icke sammangår med R.F:s system, har landstinget ansett en redaktionell rättelse i berörda del vara av behovet påkallad.

c) Av krigstillstånd eller kristid påkallad undantagslagstiftning. (2 mom. 1 p.).

Av medborgarskapet härflytande allmänna rättigheter kunna enligt 16 § R.F. genom lag underkastas inskränkningar dels på grund av förhållandena under krigstid eller uppror, dels även annars med avseende å personer i krigstjänst. Hithörande lagstiftningskomplex äro enligt 9 § 2 mom. 1 p. förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Till detta rättsområde ansluter sig även den med stöd av åberopade stadgande i R.F. efter självstyrelselagens utfärdande tillkomna lagstiftningen om krigstillstånd (lag av den 26 september 1930 ävensom ett flertal andra författningar i samma ämne). Det bör anses ligga i rikets välförstådda intresse att denna särslagstiftning, som innefattar bl.a. speciella bestämmelser om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, om tillgodoseende av vissa militära intressen samt om reglering av särskilda ekonomiska förhållanden under pågående eller hotande krig eller uppror eller vid mobilisering av krigsmakten, underlyder rikets uteslutande lagstiftningsmakt. Under krigstiden 1939-1940 hade landskapet fört sig i alla härmed förenade inskränkningar, oavsett om dessa måhända icke i allo täcktes av självstyrelselagen i dess nuvarande lydelse. Under senare tid hava nya lagar och författningar ytterligare tillkommit, vilka i avsevärd mån utvidgat gränserna för krigs- och kristidslagstiftningen.

Landstinget anser, att landskapet såsom en integrerande del av riket icke kan undandraga sig att, i likhet med övriga delar av statsområdet, bära de bördor och uppoftningar, som kristiden pålägger landet. Detta har av landskapet erkänts och beaktats. Denna utvidgning de facto till rikets förmån på

landskapsautonomins bekostnad synes böra erhålla ett positivt uttryck i lagtexten. Såväl livsmedels- och prisreglering som ock övriga inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter, som under rådande, av ekonomisk kristid framkallade undantagsförhållanden äro nödvändiga och vilka förutsätta enhetlig reglering över hela statsområdet, hava i enlighet härmed upptagits bland de till rikets lagstiftningskompetens hörande rättsområdena.

d) Lagstiftningen angående expropriation. (2 mom. 1 p.).

Spörsmålet rörande lagstiftningsbehörigheten i fråga om expropriation av egendom för allmänt behov berördes alls icke i Ålandskommitténs lagförslag. Av dess motivering framgår dock, att detta rättsgebit ansetts böra hänföras till landskapets kompetens. Propositionen i ämnet till 1919 års riksdag upptog ett stadgande av innehåll, att lagstiftning om "rätt till expropriation för statens behov" skulle ankomma å rikets organ. Vid riksdagsbehandlingen erhöi stadgandet sådan avfattning, att lagstiftningen angående expropriation borde förbehållas republikens lagstiftningsorgan, med undantag av lagstiftning rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning.

Landskapet har även gjort bruk av sin lagstiftningsrätt inom de av självstyrelselagen utstakade gränserna. Den i ämnet utfärdade landskapslagen har utformats i huvudsaklig överensstämmelse med rikets expropriationslag av den 14 juli 1898, dock med vissa nödig ansedda förenklingar.

Begreppet "landskapet Ålands behov" måste anses vara i viss mån svävande, men har rikets myndigheter tolkats restriktivt efter ordalydelsen. Byggandet av landsväg har ansetts vara ett landskapets behov, varemot de bestämmelser, som reglera expropriationsrätten beträffande kommunala och bygdevägar ansetts falla utom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet. Behöver landskapet tomt för ^{en} inrättning och erfordras expropriation, sker denna enligt landskapets lag, men för anskaffande av en tomt till en kommunal folkskola enligt rikets lag. Samma åtskillnad iakttages i fråga om expropriation av mark för elektriska ledningar till förmån för landskapet, resp. för motsvarande tvångsinlösen till förmån för enskild person eller bolag.

Den i lagen upptagna formuleringen av nu ifrågavarande stadgande synes sålunda icke rätt överensstämma med autonomilagstiftningsens system i övrigt och någon rimlig anledning till upprätthållandet av en kompetensfördelning enligt ovan angivna grunder torde icke föreligga. En återgång till regeringens förslag av år 1919 vore enligt kommitténs åsikt av behovet påkallad.

Det ligger givetvis i sakens natur, att en utvidgning av landskapets kompetens på expropriationsrättens område icke kan vara ägnad att medföra någon risk för åsidosättande av statens fördel. Det ligger nämligen i landskapets intresse, att den lokala lagstiftningen städse bygger på samma huvudgrunder som rikets vad beträffar ingreppet i äganderätten och den enskildes rättsskydd. Att expropriation av egendom för allmänt behov alltid bör ske mot full ersättning följer av 6 § 3 mom. R.F.

e) Republikens vapen och flagga. (2 mom. 2 p.).

Enär meningsolikhet yppats därom, huruvida vederbörande lagstifande organ i riket ägde befogenhet att genom förordning utfärda bestämmelser angående enskild flaggning med bindande kraft jämväl i landskapet Åland, har landstinget ansett ett förtydligande av självstyrelselagen vara nödvändigt för undanröjande av all oklarhet rörande riksflaggans användning i framtiden.

f) Titlar, värdigheter, ordnar och andra utmärkelsetecken. (2 mom. 2 p.)

Förläning av titlar, ordnar, medaljer och vissa andra utmärkelsetecken har av ålder ansetts tillkomma statsöverhuvudet, och denna rätt är allt fortfarande förbehållen republikens president i överhettliga påbud och författningar. Jämväl stiftande och utdelande av medalj för räddning av människoliv har städse betraktats såsom ett "kronans" prerogativ. Det av Finlands röda kors instiftade utmärkelsetecknet utdelas likaledes av republikens president.

I vissa fall har rättighet att utdela medaljer och hederstecken upplåtits åt samfund och korporationer, ex. de i landet verkande hushållningssällskapen. Centralhandelskammaren, banker och t.o.m. privata affärsföretag utdela utmärkelsetecken för långvarig trogen tjänst; dessa belöningar äro av enskild natur och regleras icke av offentligträttsliga föreskrifter.

Det synes vara skäl att även i nu berört avseende tydligt uppöraga behörighetsgränsen genom positiv lagbestämmelse. Ett stadgande i sådant syfte har upptagits under 9 § 2 mom. 2 p., vilket stadgande givits en sådan lydelse, att detsamma endast omfattar sådana rättigheter av nu berörd art, som utövas av republikens president. Bestämmelsen lägger icke hinder i vägen för landskapet att utdela hederstecken eller gåvor för allmän medborgerlig verksamhet eller förtjänstfull handling till landskapets fromma, förutsatt att sådant kan ske utan intrång i det av presidenten utövade prerogativet. 9 § 2 mom. 3, 4 och 5 punkterna hava av landstinget godkänts i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag.

g) Undervisningsväsendet. (2 mom. 6 p.).

Jämlikt 9 § 2 mom. 6 p. självstyrelselagen hänföres lagstiftningen angående undervisningsväsendet till landskapets behörighetsområde, dock inom de gränser rikets allmänna lagstiftning rörande "grunderna för undervisningsväsendet" utstakar.

Det återopade uttrycket har i praxis lämnat rum för osäkerhet rörande de legala gränserna mellan statens och landskapets befogenhet. Ålandsdelegationen har ansett att med detta uttryck bör förstås "de grundläggande föreskrifter, som åsyfta att giva säkerhet för att undervisningsväsendet motsvarar de krav staten i sitt eget intresse finner nödigt upprätthålla". Gränslinjen mellan riket och landskapets lagstiftningsområden blir dock härigenom icke klarare. Åsikterna därom, vilka föreskrifter skola anses vara grundläggande och vilka krav staten i sitt eget intresse vill upprätthålla, kunna mycket variera. Stadgandet om grunderna har på detta för landskapets kulturautonomi så viktiga gebit medfört ett otrygghetsmoment, som vid självstyrelselagens revision borde i möjligaste mån bortelimineras.

De egentliga tolkningssvårigheterna hava framträtt på läropliktslagstiftningens område. I tolkningssvåg har ansetts, att det genom läropliktslagen av den 15 april 1921 stadgade lärotvånget utgör en legal förpliktelse, som påvilar de åländska kommunerna med landskapets bistånd. Vissa bestämmelser (ex. 6, 9, 21 och 22 §§) hava ansetts beröra sådana frågor av grundläggande art, som icke höra till landskapets behörighet. I praxis har det visat sig vara ogörligt att strikte tillämpa en del grundläggande principer i rikslagstiftningens ordalydelse. Tvenne gånger har landstinget antagit landskapslagar angående läropliktslagen, men dessa landstingsbeslut hava fått förfalla, då man icke kunnat komma till enighet rörande kompensfördelningen. Läropliktslagen har emellertid på grund av förhållandenas tvång tillämpats på Åland såsom ett odelbart helt. Däremot har landskapet ostridigt tillerkänts befogenhet att lagstifta om kostnaderna för folkskolväsendet, folkskollärarnas rätt till vederlag för naturförmåner, deras rätt till tjänstgör m.m. Föreskrifterna om folkskollärarkårens kvalifikationer hava emellertid ansetts vara en förutsättning för lärotvångets förverkligande och av denna orsak hänförs till rikslagstiftningen.

Vidkommande läromedsskolan har man i praxis ansett, att landskapet bör hava en viss frihet beträffande skoltypen och läroplanen samt lärarkompetensen; dock så, att landskapet ej tillerkännes befogenhet att ensidigt rubba de i

riket fastställda förutsättningarna för dimissionsrätten och reciprositetsgarantierna utan att äventyra dessa förmåner. Bestämmelserna i skolordning samt föreskrifterna angående föräldrarnåd hava ansetts höra till landskapets behörighetsgebit.

Den fastställda kompetensfördelningen äger motsvarande tillämpning jämväl i fråga om navigationsskole- och annan yrkesundervisning samt jordbruksundervisningen. På dessa liksom på lärdomsskolans områden har förvaltningen i allmänhet kunnat handhåvas något så när friktionsfritt, beroende på den utjämning, som ägt rum genom överenskommelseförfordningen av den 27 juni 1924, utfärdad med stöd av 18 § självstyrelselagen.

I praxis har det ansetts självklart, att statens resp. kontrollorgan böra tillerkännas befogenhet att hålla tillsyn över undervisningens olika grenar, för såvitt angår övervakandet av att "grunderna" behörigen iakttagas. Skolstyrelsen har alltid varit beredd att på anhållan ställa sin inspektion till förfogande, men en viss oklarhet råder rörande den legala omfattningen av inspektionsbefogenheten.

Statskommittén har sökt uppnå en tydligare anpassning av landskapets lagstiftningsbefogenhet på läropliktslagstiftningens område genom att överföra hela detta lagstiftningsgebit till rikslagstiftningen jämte "grundstadgandena" angående folkskolornas organisation och kommunernas skyldigheter beträffande folkskolväsendet. Till yttermera visso har statskommittén tillfogat den grundregel rörande självstyrelselagens nuvarande innebörd, som ålandsdelegationen efter omröstning godkänt och som här ovan refererats. Till statens kompetens har statskommittén därjämte hänfört de fordringar olika slag av läroinrättningar borde motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt bestämmelserna om de kurser, vilkas absolverande skulle medföra viss, av staten erkänd kompetens. Statens resp. kontrollorgan hade förbehållits inspektionsbefogenhet över undervisningens olika grenar.

Systemålet med självstyrelselagens förbehåll i fråga om "grunderna för undervisningsväsendet" är uppenbarligen, att den legislativa regleringen av detta rättsområde icke bör i alltför hög grad avvika från de riktlinjer, som följas i riket. Att giva uttryck åt denna tanke i lagtexten sålunda, att en skarp gräns uppträdes mellan rikets och landskapets resp. maktområden, är emellertid förenat med betydande lagtekniska svårigheter. Det förslag, som av statskommittén framlagts, synes icke erbjuda en ur synpunkten av landskapets intresse tillfredsställande lösning. Att läropliktslagstiftningen i hela dess vidt skulle undantagas måste nämligen anses innefatta ett alltför långtgående

ingrepp i landskapets kulturella autonomi. Mot statskommitténs förslag kan därjämte anmärkas, att de utstakade behörighetsgränserna fortfarande bleve svävande och skulle lämna rum för olika tolkning. Landstinget har för sin del ansett, att lagstiftningen angående undervisningen bör i huvudsak förtroende- defuält överlämnas åt landskapet samt att rikets intresse bör tillgodoses på annat sätt. Enligt landstingets förslag skulle hela lagstiftningen angående folkskolväsendet ankomma å landskapet med förbehåll att principen om läro- tvång, såvitt angår dess utsträckning med avseende å lärotvång underkastat barn och de åldersår, under vilka lärotvång tillämpas, borde i landskapslag- stiftningen iakttagas.

Enligt landstingets övertygelse måste det anses självfall, att landskapet på folkundervisningens gebit städse skall hålla jämna steg med utvecklingen i riket och att folkskolväsendet i landskapet alltd kommer att i fråga om läropliktens genomförande samt i organisatoriskt avseende stå på samma nivå som annorstädes i riket.

Vad åter undervisningen i övrigt beträffar skulle landskapet likaledes få ordna densamma efter sina behov. Men ifall riket, såsom naturligt är, förbe- hålles rätt att bestämma de fordringar landskapets lärdomsskola bör motsva- ra för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens, skulle tillfyllestgörande garantier erhållas för att undervisningsväsendet i land- skapet icke komme att organiseras på ett sätt, som vore främmande för det system, som i riket tillämpades. Angående den tillsynsbefogenhet, som bör ankomma å rikets kontrollmyndigheter, hava nödiga bestämmelser upptagits un- der 17 § av förslaget.

Kostnaderna för folkskolväsendet böra enligt 25 § självstyrelselagen or- läggas av landskapet, som dock kan påräkna, att utgifterna enligt lagbestämde grunder kompenseras i utjämningsväg. Lagstiftningen på detta område har i praxis tillerkänts landskapet, och motionsförslaget innefattar icke någon ändring härutinnan.

Ordnanandet av undervisningen vid landskapets sjöfartsläroverk, lantman- skolan och yrkesskolorna skulle h.o.h. ankomma å landskapets lagstiftnings- behörighet, med iakttagande likväl av ovan åberopade förbehåll rörande de kunskapsmått, som i riket erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens.

Spörsmålet om utövningen av dispensbefogenhet inom undervisningsväsendets

område har i ett par fall varit föremål för ålandsdelegationens och högsta domstolens bedömande.

Förhållandet mellan stats- och landskapsmyndigheternas dispensbefogenhet synes icke påkalla något uttryckligt stadgande i självstyrelselagen. Genom landskapslag kan landskapsnämnden givetvis medgivas dispensbefogenhet från landskapslagstiftningens föreskrifter, så vitt angår exempelvis kompetens till lärartjänster eller inträdesfordringar till landskapets läroverk.

h) Kommunal rösträtt. (2 mom. 7 p.)

Rätten att antaga lag på kommunallagstiftningens område tillkommer enligt självstyrelselagen landskapet i övrigt utom att lagbestämmelser angående "grunderna för kommunal rösträtt" äro riket förbehållna och att vissa förutsättningar för utövning av kommunal rösträtt i landskapet äro fastställda genom 3 § garantilagen.

Denna punkt, som återfinnes varken i ålandskommitténs förslag eller i regeringens proposition till 1919 års riksdag, infördes vid riksdagsbehandlingen; syftmålet var att säkerställa demokratins vinningar jämväl på Åland. Från regeringens sida uttalades betänkligheter beträffande ändamålsenligheten av ett dylikt stadgande och dess överensstämmelse med lagens allmänna karaktär. Erfarenheten har även givit vid handen, att uttrycket "grunderna" varit ägnat att vålla en viss osäkerhet vid tillämpningen. Ett förtydligande av stadgandet synes fördenskull vara av behovet påkallat i syfte att giva ett klarare uttryck åt grundsatsen, att de i rikets kommunallagstiftning upptagna bestämmelserna rörande allmän och lika rösträtt samt omedelbara, proportionella och hemliga val bör vara gällande på Åland, vilket jämväl överensstämmer med vedertagen tolkning av den nu gällande lagen. De undantag från valrätten, vilka ingå i rikets kommunallagar, synas dock enligt landstingets mening icke böra hänföras till rikslagstiftningens område.

Stadgandet under punkt 7 har omformulerats i enlighet med dessa tolkningsregler.

1) 9 § 2 mom. 8 p. i gällande självstyrelselag.

Om denna mycket omstridda punkt uttalar sig statskommittén på följande sätt:

"Genom formuleringen av 8 punkten har gällande självstyrelselag sökt reglera kompetensfördelningen mellan riket och landskapet på den allmänna och speciella privaträttens samt näringsrättens viktiga lagstiftningsområden. Dessa bestämmelser hava i praxis givit anledning till ett antal svårlösta

tolkningsfrågor. Svårigheter hava sålunda uppkommit därigenom, att det lagtekniska systemet för grupperingen av de rättsområden, som förbehållits rikets exklusiva lagstiftningsmakt, lät rum på basen av den i doktrinen vedertagna indelningen av rättssystemets olika rättsområden, detta även i sådana fall, att de teoretiska gränserna för olika rättsgebit icke äro skarpt åtskilda. Vissa områden underlyda delvis privaträtten och delvis den offentliga rätten; andra rättsområden upptaga rättsatser jämväl från angränsande eller närbesläktade rättsgrupper. Detta är exempelvis fallet med handelsrätten, som hos oss till väsentlig del regleras genom rättsatser, hörande till obligationsrättens område, men som utsträcker sig även till den speciella privaträttens gebit. Handels- och näringsrätten gripa i flere punkter in på varandras områden. Då det handelsrättsliga och det näringsrättsliga intresset enligt punkt 8 äro ur behörighetssynpunkt normerade på olika sätt, har detta givetvis varit ägnat att åstadkomma osäkerhet vid lagens tillämpning."

Statskommittén gör även andra anmärkningar mot avfattningen av nämnda punkt, såväl ur lagteknisk som ur saklig synpunkt och fullföljer sin kritik av sagda lagrum sålunda: "I redaktionellt avseende mindre lyckad är uppställningen med undantag från undantag. Närings- och yrkeslagstiftningen uppställles här såsom en undantagsgrupp i förhållande till privaträtten, ehuru förstberörda tvenne områden till avsevärd del falla inom förvaltningsrättens gebit. Under begreppet "annan privaträtt" kan väl hänföras såväl de till civilrätten hörande rättsatser som ock den speciella privaträttens tidigare i lagtexten icke uppräknade områden. Emellertid uppräknas senare under punkt 9 uttryckligen vissa till den speciella privaträtten hörande lagstiftningar (skifteavseendet, jordbruket och dess bindningar, vissa delar av arbetarlagstiftningen, handelsregister, näringsrätt). Särskilda viktiga rättsområden, ex. vettenrätten, kolonisations- och löningslagstiftningen, jordägarätten, banklagstiftningen, sparbankslagstiftningen, den offentliga försäkringsrätten samt valutahandeln nämnas icke i lagtexten. Detsamma är förhållandet med flere gränsfall, då näringslagstiftningen tangerar även närbesläktade områden (ex. lagstiftningen om skjutvapen, eldfarliga vätskor, explosiva ämnen etc.). Begreppet "grunderna för rätt att idka näring och yrke" är till sin innebörd mycket svävande och lämnar rum för olika tolkning."

Statskommitténs värdesättning av 8 punkten är även enligt landstingets åsikt såväl ur saklig som formell synpunkt riktig och träffande. Statskommittén har sökt i görligaste måtto förtydliga 8 punkten genom att utbyta vissa

generella rättsåtsatser mot mera detaljerade lagbestämmelser utan att dock någon avsevärd förskjutning av den nuvarande behörighetsgränsen åsyftats.

Landstinget har i vissa delar ansett sig kunna följa statskommitténs förslag, men nödgas för sin del ifrågasätta, huruvida det avsedda syftemålet att fylla och utjämna de påpekade luckorna och avlägsna inadvertenserna i 8 punkten kan vinnas enbart genom den komplettering av lagtexten som statskommittén föreslagit. Enligt landstingets uppfattning har statskommittén, bunden av sina starkt begränsade direktiv, i syfte att tydliggöra lagen tillgripit en långt gången specialisering av rättsgrunderna, ägnad att framkalla nya luckor genom rättslivets raskt fortskridande utveckling. Vid grupperingen av de lagstiftningsgebit, som ansetts böra förbehållas riket, har statskommittén ensidigt fastslagit de tolkningsresultat, som framgått vid tillämpningen, utan att i tillbörlig mån beakta från landskapets sida framförda synpunkter, behov, intressen och reformkrav.

Landstinget har fördenskull sökt vid förslagets utarbetande lägga en fastare grund för regleringen av hithörande frågor än de nuvarande, dels lagtekniskt bristfälliga och dels alltför tånjbara stadgandena, som framkallat så mycken osäkerhet i lagtillämpningen. Vissa förskjutningar i behörighetsgränserna hava icke kunnat undvikas om en rationell kompetensfördelning i autonomilagstiftningsens anda skall fås till stånd. För dessa avvikelser skall här nedan närmare redogöras.

I landstingets förslag uppdelas de reviderade bestämmelserna i nuvarande punkt 8 uti sex skilda punkter, Nr:is 8, 9, 10, 11, 12 och 13.

1) Familje-, förmynderskaps-, arvs- och testamentsrätt; upphovsmanna-, uppfinnar- och patenträtt samt rätt till släktnamn; bolags- och aktierätt, andelslag, försäkringsavtalet; till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten; illojal konkurrens; växel- och checkrätt; bokföringsskyldighet; handelsregister, firma och prokura, varumärke, ursprungsbeteckning, upplags- och varrantrörelse; privat sjörätt. (2 mom. 8 p.)

Ovan uppräknade rättsgebit, vilka dels enligt gällande lag och dels på grund av tolkning tillförts rikets behörighetsområde, hava i anslutning till statskommitténs förslag i lagförslaget införts såsom riket förbehållna.

Bland de till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten kunna exempelvis förutom bolags- och aktierätten samt försäkringsavtalet nämnas följande rättsgebit: köp av löseegendom, kontokurant, kommission, spedition, mellare, handelsresande, handelsagentur m.fl.

k) Vattenrätten, (11 § 1 mom. 4 p.).

Enligt den rättsuppfattning, som av högsta domstolen godkänts har vattenrätten, såsom en del av den speciella privaträtten, i hela dess omfattning hänförs till rikets exklusiva lagstiftningsbehörighet. Statskommittén har i anslutning härtill ansett, att icke blott de delar av vattenrättslagstiftningen, som avse skyddande av grannelagets intressen, utan även de inskränkningar i vattenäganderätten, som vila på offentligträttslig grund, utgöra sådana ingrepp i den enskilde ägarens rättsfär, vilkas legislativa normering hör riket till.

Vattenrätten bildar ett organiskt och enhetligt rättssystem, vars olika grenar gripa in i varandra. Någon skarp gränslinje mellan vattenrättens privata och offentliga del uppdrager den gällande vattenrättslagstiftningen icke, utan behandlas dessa i ett sammanhang. Ur lagteknisk synpunkt skulle det möta avsevärda svårigheter att uppdeln detta rättsområde i riks- och landskapslag samt att avgränsa dessa från varandra.

Landskapet har ett jämförelsevis begränsat intresse av vattenrättsliga förhållanden, då vattenkraft för industriell verksamhet av naturliga skäl ej står till buds. Stadgandena om rätt att använda vattenkraften i strömfall och att bygga i vattendrag, så ock bestämmelserna angående anläggningstillstånd hava sålunda icke någon nämnvärd tillämpning på Åland. Däremot måste det anses inkonsekvent, att de rättsnormer, som reglera vattenområdes utnyttjande för jordbruket och dess binärningar, förbehållas riket. Till denna grupp höra stadgandena om flottnig, dikning, nyttjande (ex. torrläggning) av sjöar och vattendrag, invallning samt användande av vatten för hushållnings- och jordbruksändamål. Dessa ressorter uppräknas i Ålandskommitténs betänkande (sid. 18) såsom hörande till landstingets behörighetsområde och falla praktiskt taget inom landskapets intressesfär. Upprensning av ledsund och smärre lokala vattenleder representera även ett typiskt landskapsintresse.

Enligt landstingets åsikt kan rikets fördel icke på något sätt läderas, ifall landskapet erhöles rätt att inom dessa gränser ordna sina vattenrättsförhållanden efter egna behov och intressen; avvikelserna från rikets lagstiftning bleve i varje fall icke alltför vittgående. Med avseende härå och då, såsom redan antyddes, en strängt genomförd uppdelning av resp. behörighetsområden skulle möta lagtekniska svårigheter, har landstinget ansett sig böra föreslå, att hela detta rättsgebit hänföres till landskapets kompetens. Att förferandet vid handläggningen av vattenrättsärenden samt hithörande

detalj- och verkställighetsföreskrifter skall i landskapslagstiftningen nor-
 meras i noggrann anslutning till de i riket gällande bestämmelserna är en-
 ligt landstingets åsikt alldeles självfallet.

Erforderligt stadgande i nu berört avseende har införts under 11 § 1 mom.
 4 punkten av förslaget.

1) Folkpensionering. (2 mom. 9 p.).

Detta nya lagstiftningsområde torde i såväl rikets som landskapets in-
 tresse inordnas under rikets allmänna lagstiftningsbehörighet.

m) Moderskapsunderstöd. (11 § 1 mom. 5 p.)

I praxis har tvivelsmål yppats angående lagstiftningens om moderskapsun-
 derstöd ställning till autonomilagens rättssystem och dess tillämpning i
 landskapet Åland. Ålandsdelegationen har i ett den 23 maj 1938 avgivet ytt-
 rande uttalat den åsikt, att sagda speciallagstiftning icke kan anses såsom
 en gren av den riket förbehållna arbetarlagstiftningen utan snarare såsom
 en utbyggnad av fattigvårdslagstiftningen. Moderskaps hjälpens rättsgebit
 kunde sålunda enligt delegationens mening icke hänföras till de grupper av
 lagstiftningsområden, som ankomma å rikets lagstiftande och förvaltande organ.

Efter det landstinget den 27 februari 1939 antagit en landskapslag angä-
 ende moderskapsunderstöd, har högsta domstolen i häröver avfordrat utlåtande
 förklarat sig icke kunna biträda delegationens oförmålda uppfattning. Lagen
 om moderskapsunderstöd borde fastmer anses såsom hörande till den befolk-
 ningspolitiska lagstiftningens rättsgebit och sålunda till ett område, som
 vid ålandslagens utfärdande icke av lagstiftningen förutsatts. Högsta dom-
 stolen ansåg förty att landstingsbeslutet hänförde sig till ett ämnesområde,
 som jämlikt 9 § 2 mom. 13 p. självstyrelselagen vore att hänföra till rikets
 utslutande lagstiftningsmakt. I anslutning härtill förordnade Republikens
 Præsident att landstingsbeslutet skulle förfalla.

Enligt landstingets åsikt bör lagstiftningen rörande social omvårdnad i
 hela dess vidd förbehållas landskapet. Till detta gebit hör bl.a. den form
 av befolkningspolitisk vårdverksamhet, som innefattas i lagstiftningen an-
 gående moderskapsunderstöd. Landstinget har icke kunnat förena sig om stats-
 kommitténs förslag, vilket bland riket förbehållna rättsområden uppräknar
 bl.a. lagstiftningen i detta ämne. Under 11 § 1 mom. 5 punkten upptages mo-
 derskapsunderstöd bland de lagstiftningsområden, som höra till landskapets
 kompetens.

n) Barnskydd. (11 § 1 mom. 14 p.).

Lagstiftningen angående barnskydd utgör en viktig länk å den sociala vård-lagstiftningens gebit. Sprösmålet om lagstiftningens på detta område ställning enligt autonomilagstiftningens system har varit föremål för meningsskilljaktighet. Landstinget har tvenne gånger tagit initiativ till lagstiftningsåtgärd rörande barnskydd, men resp. landskapslagar hava vid granskning blivit underkända, enär desamma ansetts innebära överskridande av landstingets lagstiftningsbefogenhet.

Utan tvivel är lagstiftningen angående barnskydd i så måtto "av blandad natur" att däri ingå föreskrifter, hörande till familje- och förmynderskapsrättens områden, samt stadganden som äga samband med strafflagstiftningen. Men i övriga delar bör detta lagstiftningsområde i princip höra landskapet till. Då det synes vara av vikt, att klara linjer för kompetensfördelningen på detta område uppdragas, har landstinget ansett sig böra föreslå, att barnskyddslagstiftningen med nyss antydda förbehåll skulle hänföras till landskapets behörighet jämväl till den del densamma icke äger direkt sammanhang med fattigvårdslagstiftningen (se nedan). Detta förhållande har beaktats vid avfattningen av 11 § 1 mom. 14 punkten.

o) Fattigvård och annan social omvårdnad; behandling av lösdrivare och alkoholister; kommunala vårdnämnder. (2 mom. 13 p.; 11 § 1 mom. 15 p.).

Till de socialt och ekonomiskt betydande rättsområden, som enligt hävdvunnen praxis hänförts till landskapets kompetens, hör lagstiftningen angående fattigvården. Jämväl barnskydd, varom redan varit fråga, och övriga grenar av social omvårdnad skulle enligt landstingets förslag regleras genom landskapslagstiftning. Ett undantag bildar behandlingen av lösdrivare och alkoholister, som skulle på sätt redan härintills varit fallet i fråga om lösdrivare underligga rikslagstiftningen. Sistberörda tvenne lagstiftningsgebit erbjuda icke något nämnvärt intresse för landskapet av det naturliga skäl, att lösdrivare och alkoholister äro en ytterst sällsynt förekomst i landskapet.

Genom lag av den 17 januari 1936 har i riket tillskapats ett nytt organ för handhavande av den kommunala samhällsvården, nämligen den kommunala vårdnämnden. Detta organ äger handlägga ärenden angående fattigvård, barnskydd, vård av lösdrivare, alkoholistvård och annan samhällsvård. Då nu enligt landstingets förslag ärenden rörande samhällsvården i huvudsak skulle ankomma å landskapet, har landstinget ansett att jämväl lagstiftning angående vårdnäm-

derna bör höra landskapet till.

Att lagstiftningen om lösdrivare och alkoholister förbehållits riket kan icke utgöra hinder för en sådan anordning; härvid förutsättes dock själfvallet att de kommunala vårdnämnderna i dessa avseenden skola handhåva sina åligganden i enlighet med den i riket gällande särskagstiftningen. Ev. kunde hithörande åligganden anförtros kommunalnämnderna. Att anordna en särskild vårdapparat endast för dessa två grupper av vårdbehövande, vilka äro så gott som okända på Åland, synes icke vara av behovet påkallat.

Bestämmelser i nu berört syfte hava upptagits i 11 § 1 mom. 15 punkten.

p) Arbetslagstiftning. (2 mom. 9 p.; 11 § 1 mom. 6 p.).

Den s.k. arbetslagstiftningen bildar i vårt rättssystem ett avsnitt för sig vid sidan av näringslagstiftningen. Till arbetslagstiftningen höra lagbestämmelser om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal, arbetarskydd och arbetarförsäkring. De två sistnämnda grupperna nämnas uttryckligen under 8 punkten såsom förbehållna rikets lagstiftningsmakt. Olika åsikter hava yppats därom, vilken ställning arbetsavtalet skall anses intaga i rättssystemet. Högsta domstolen har i ett avgivet utlåtande funnit lagarna om arbetsreglementen och läroavtal hänföra sig till yrkes- och näringslagstiftningen samt att dessa lagar på sådan grund och enär de icke kunde anses beröra arbetarskyddet i egentlig mening, ej böra vara förbehållna rikets lagstiftande organ. Landskapslagar i dessa ämnen hava förty tillåtits träda i kraft. Den i riket gällande lagen om arbetsavtal har jämväl utan påminnelser fått träda i kraft såsom landskapslag, efter det dän samma blivit av landstinget reviderad. Lagstiftningen angående arbetsförmedling och medling i enskilda arbetstvister har likaledes ansetts höra landskapet till.

Begreppet arbetarskydd i 8 punkten har sålunda i praxis tagits i inskränkt mening, omfattande den egentliga arbetskyddslagstiftningen och därmed sammanhörande författningar. Statskommittén har för sin del föreslagit att arbetslagstiftningen i hela dess vidd skulle underläggas rikets lagstiftningsbehörighet, emedan uppdelningen på detta avsnitt vore ägnad att leda till splittring och oreda och förhållandena på detta socialpolitiska gebit borde ordnas på ett enhetligt sätt.

Enär nu ifrågavarande lagstiftning, om ock industriell verksamhet i större omfattning icke förekommer på Åland, dock erbjuder ett stort intresse för landskapet, som i vissa delar av detta rättsgebit även tillåtits utnyttja sin lagstiftningsbefogenhet, anser landstinget att självstyrelselagens nu-

varande stadgande i detta avseende, vilket veterligen icke givit anledning till kompetenskonflikter, borde i huvudsak bibehållas.

I enlighet härmed skulle således lagstiftningen om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal, arbets- och bostadsförmedling förbehållas landskapet, medan arbetarförsäkrings- och -skyddslagstiftning samt all övrig arbetarlagstiftning skulle underligga rikets kompetens. Till denna senare grupp borde begrepps-enligt hänföras även lagstiftningen om kollektivavtal och medling i kollektiva arbetstvister. Uttryckligt förbehåll om landskapets lagstiftningskompetens har införts under 11 § 1 mom. 6 punkten.

I samma punkt har jämväl upptagits lagstiftning om öppenhållande av handels- och andra rörelser samt affärskontor. Denna särslagstiftning har redan häförrinnan normerats genom landskapslagstiftning.

q) Jordinlösnings och kolonisation. (11 § 1 mom. 7 p.)

I detta lagstiftningsgebit har stor tveksamhet varit rådande i fråga om kompetensfördelningen. Ålandsdelegationen har uttalat den åsikt, att nämnda särslagstiftning bör inrymmas under begreppet "idkande av jordbruk" och således i princip höra landskapet till. Denna åsikt biträdades även av landskapets myndigheter. Högsta domstolen åter har ställt sig på en motsatt ståndpunkt och ansett jordinlösnings- och övrig kolonisationslagstiftning icke vara att hänföra under ifrågavarande stadgande utan höra till den del av privaträtten, som jämlikt punkt 8 är förbehållen republikens lagstiftande organ. Denna tolkning har även tillämpats, dock så, att lagstiftningen angående anskaffande av jord för kolonisationsändamål påverkats dels av 23 § självstyrelselagen och dels av de skyddsbestämmelser 5 § garantilagen uppställer. Lagstiftningen angående jordinlösen och kolonisation å ecklesiastisk jord är likaledes hänfört till rikets kompetens, och lagstiftningen angående jordinlösen och kolonisation å samt utarrondering av statens boställen och skogsmarker äger, jämlikt uttryckliga stadganden i resp. speciallagar, icke tillämpning på Åland.

Spörsmålet därom, huruvida lagen den 28 juni 1940 om snabbkolonisation av den förflyttade befolkningen jämte därtill anslutna verkställighetsförordningar äger tillämpning på Åland har varit föremål för särskild uppmärksamhet. Efter det lantbruksministeriets kolonisationsavdelning vidtagit åtgärder för snabbkolonisationens genomförande på Åland, mötte detta motstånd av en enhällig opinion inom landskapets befolkning och hos de åländska landskapsmyndigheterna. Uti en till statsrådet riktad framställning av den 6 november

1940 inlade landskapsnämnden en bestämd reservation mot snabbkolonisatio-
 nens utsträckande till Åland, vilket nämnden på grund av förebragt utredning
 ansåg stridande mot garantilagens syftemål att bibehålla den åländska jorden
 i åländsk ägo och komma att göra den på garantilagens bestämmelser grundade
 inlösningsrätten fullkomligt betydelselös. Länsstyrelsen å sin sida redo-
 gjorde i skrivelse till inrikesministeriet av den 4 november 1940 för
 snabbkolonisationens förhållande till den åländska landskapsautonomin och
 påpekade de avsevärda svårigheter snabbkolonisationens genomförande i land-
 skapet skulle möta. De framförda betänkligheterna ledde även till åsyftat
 resultat; statsrådet förordnade den 14 i berörda november månad om instäl-
 lande av de beslutna kolonisationsåtgärderna för landskapets vidkommande.

Statskommittén har i sitt förslag upptagit ett förtydligande tillägg rö-
 rande lagstiftningen om jordinlösnings och kolonisation i anslutning till den
 officiellt vedertagna tolkningen.

Landstinget har för sin del i fråga om jordinlösnings och kolonisation
 anslutit sig till den av Ålandsdelegationen hävdade rättsuppfattningen,
 vilken stödes av professorn Hermansons i ärendet avgivna yttrande. Frågan
 om inlösen av legoområden är visserligen numera utan praktisk betydelse,
 enär i landskapet befintliga legoområden, möjligen på något enstaka undan-
 tag när, samt den del av statens jordegendomar, där kolonisationsmöjlighet
 förelegat, blivit föremål för kolonisation. Redan nu hava de i sig själva
 till arealen obetydliga åländska hemmanen under påverkan av den senare ti-
 dens socialpolitiska lagstiftning, som gynnar de obesuttna samhällsklasserna
 på bondebefolkningens bekostnad, genom klyvning och ägostyckning utsatts för
 en sådan splittring, att den jordbrukande klassens existensmöjligheter löpa
 fara att äventyras. Men saken har också en annan sida. Lagstiftningen om
 jordlega anses obestriddligen vara en landskapets angelägenhet. Men sålänge
 hot om tvångsinlösen av legoområden föreligger, saknar jordlegolagstiftnin-
 gen praktiskt taget all betydelse, ty ingen vill laga ut sin jord, då han
 saknar ~~jordlegolagstiftningens~~ garantier för att hans äganderätt skall respek-
 teras. Den tydligt manifesterade tendensen att i lagstiftningsväg efterhand
 ytterligare utsträcka lösningsrätten till nya grupper av legoområden, vilka
 enligt nuvarande lagar icke äro lösning underkastade, är även ägnad att i sin
 mån skapa ett osäkerhetstillstånd, som h.o.h. rubbar arrendesystemets grund-
 valar. Det ligger sålunda i landskapets välförstådda intresse att detsamma
 tillför säkras bestämmanderätten på detta rättsområde.

Härav påkallat tillägg har införts under 11 § 1 mom. 7 punkten.
 r) Jordbruket och dess binäringar. (11 § 1 mom. 8 p.)

Enligt vedertagen tolkning hör till landskapet förbehållna lagstiftningsområden: jordlegorätten och lagstiftningen angående bedrivande av jordbruk såsom näring, boskapskötsel, betesvård, skogsbruk, fiske och jakt. Någon ändring i fråga om behörighetsgränserna på nu ifrågavarande område torde icke vara påkallad. Genom avskaffande av undantagsbestämmelsen rörande "grunderna för rätt att idka näring och yrke" skulle dessa rättsområden utan inskränkande förbehåll överföras till landskapets behörighetsområde. Bestämelse härom har intagits under 11 § 1 mom. punkt 8.

I konsekvens med ovanstående kompetensfördelning synes jämväl tomtlegolagstiftningen i hela dess vidd böra hänföras till landskapets behörighetsgebit.

s) Skiftes- och registerväsendet; lagstiftning om stadsplan och tomtindelning; tomtmätning i stad; byggnads- och brandlagstiftning. (2 mom. 9 p.; 11 § 1 mom. 19 p.).

Lagstiftningen angående skiftesväsendet har enligt gällande lag hänförs till rikets exklusiva lagstiftningsområde. Till denna grupp hör icke blott skifte av jord på landet utan även den särlagstiftning, som gäller beträffande skiftesförrättningar på stads- och köpingsområde. Skiftesväsendets rättsområde omfattar jämväl registrering av jordlägenheter på landsbygden samt förändret av tomtbok och annat fastighetsregister i stad. Alla dessa lagstiftningskomplex borde hänföras till rikets behörighetsområde.

Tomtmätningen utgör ett komplement till tomtindelningen i stad och köping och skall övergå varje nybildad eller reglerad tomt. Genom tomtmätningen bli va tomtgränserna ej blott i mätningstekniskt utan även i rättsligt avseende bestämda; tomtmätningen bildar grundvalen för lagfart och inteckning samt för inregistrering i tomtboken. Den lagstiftning, som reglerar tomtmätningen synes böra hänföras till rikets kompetensgebit.

Huvudsyftet med den moderna stadsplanelagstiftningen är uppklärandet av samhällets och den enskilde markägarens mellanhavanden vid stadsplanens genomförande samt underlättande av enskild jords inkorporering. Denna speciallagstiftning klargör stadsplanebegreppet och dess innebörd, reglerar stadsplaneproceduren och tomtindelningsförfarandet, lagfäster stadsplanens rättsverkningar gentemot samhället och den enskilde, påbjuder lösningsrätt och lösningsplikt samt andra åtgärder för det allmänna vid stadsplanens genom-

förande, ålägger tomtägare bidragsplikt vid anskaffande av gatumark och i ordningställande av gata samt ordnar samhällsbildningar på landsbygden.

Rikets stadsplanelagstiftning har icke någon större praktisk tillämpning på Åland, där stadsbildningsprocessen fortgår under synnerligen enkla och okomplicerade förhållanden. Den legislativa normering, som i detta ämne kan anses påkallad, har härintills med stöd av bemyndigande i landskapets kommunallagstiftning utan olägenhet ägt rum genom Mariehamns byggnadsordning. Det finnes enligt landstingets åsikt icke något vägande skäl för att förbehålla riket lagstiftningskompetensen på detta område. Att märka är likväl, att stadsplanelagstiftningen innehåller vissa föreskrifter av rikslagstiftningsnatur, nämligen privaträttsliga och processrättsliga bestämmelser samt stadganden rörande lagfart och inteckning; dessa föreskrifter kunna av landskapet recipieras endast enligt regeln om lagar "av blandad natur".

Lagen om magistrats sammansättning vid behandling av stadsplane- och byggnadsärenden av den 24 april 1931 berör magistratens ställning såsom offentlig ämbetsmyndighet och domstol i ordnings- och hushållningsmål samt torde för denskull böra såsom rikslagstiftning gälla även på Åland.

Byggnads- och brandväsendet bör enligt hävdvunnen rättsuppfattning hänföas till landskapets kompetensområde.

t) Näringsrätt. (2 mom. 10 p.; 11 § 1 mom. 9 p.).

Förutom den lagstiftning, som har avseende å jordbruket och dess binnedgar, hava de rättsgebit, som innefattas uti näringskätten i inskränkt mening (förädlings- och omsättningsnäringarna) med undantag av "grunderna för rätt att idka näring och yrke" hänförts till landskapets behörighetsområde. Denna lagtekniskt vaga undantagsbestämmelse har i praxis givit anledning till avsevärda tolkningssvårigheter. Redan inom ålandsdelegationen hava tvenne motsatta tolkningar gjort sig gällande. Dels har den åsikt uttalats, att lokutionen avsåg sådana allmänna stadganden, som tillförsäkra rikets medborgare rätt att fritt idka näring eller yrke samt att självstyrelselagens syftemål varit att hindra landskapet att inskränka näringsfriheten i större utsträckning än vad enligt rikets näringslagstiftning vore fallet. Dels har en vidare tolkning beträffande begreppet "grunderna" gjort sig gällande. Man har nämligen ansett uttrycket omfatta jämväl de speciella grundförutsättningarna för utövningen av något visst reglementerat näringsfång. Sistberörda rättsuppfattning har godkänts av högsta domstolen. I några fall har kompetensfördelningen ordnats genom överenskommelseförordning.

Statskommittén ansåg någon förskjutning av behörighetsgränserna i detta

sammanhang icke böra ifrågakomma. Kompetensordelningen borde för vinnande av större tydlighet utstakas så, att vissa reglementerade näringar, vilkas normering ansågs böra förbehållas rikets lagstiftning, bleve undantagna i sådant avseende, varemot övriga näringsfång finge av landskapet legislativt normeras; dock skulle städse näringsfrihetens allmänna grundsatser vid utövningen av ^{av} en lokala lagstiftningsrätten beaktas, bl.a. i fråga om grupperingen i fria och ofria näringar samt beträffande "grundförutsättningarna för utövning av visst reglementerat näringsfång".

Landstinget vill såsom sin uppfattning framhålla, att den lagstiftningsrätt, som av statskommittén medgivits landskapet, blivit genom det ovanberörda undantagsförbehållet överhövan inskränkt. Däremot är landstinget med statskommittén ense därutinnan, att de i dess förslag uppräknade reglementerade näringar äro av den art, att det såväl för riket som för landskapet vore av vikt, att lagstiftningen rörande dem är enhetlig och förty av praktiska skäl borde tillkomma riket. Landstinget har fördonskull ansett sig kunna i denna del förena sig om statskommitténs förslag, enligt vilket följande reglementerade näringar skulle förbehållas republikens exklusiva lagstiftningsbehörighet: i tryckförlagslagstiftningen omförmäld näring (bok- och stentryckeri, spridning av tryckskrift och utgivande av periodiska tryckskrifter); bankverksamhet, sparbanks-, försäkrings- och pantlånerörelse samt valutahandel; gruvor och malmstreck; margarintillverkningar, mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket, tillverkning och försäljning av stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra sådana tillverkningar. Utom dessa grupper skulle rikets lagstiftning förbehållas: lagstiftning om skjutvapen, lagstiftningen om explosiva ämnen ^{den del} till statens säkerhet härav beröres, ävensom tillverkning och försäljning av svagare malt-drycker, för såvitt angår tillsynen över alkoholgränsens iakttagande. Jämväl handeln med konstgjorda gödslingsämnen och beredda fodermedel samt utsädesvaror borde förbehållas riket.

Att märka är, att reglementerade näringar, som icke uppräknas i 10 punkten underlägo landskapets lagstiftningsbehörighet. Till denna grupp hör således: hållande av värdshus, natthärbergo, kafé, biljard och annan likartad rörelse; elektriska anläggningar för alstring av ljus och överföring av kraft; trafik med motorfordon (dock icke såvitt angår lufttrafiken och särskagstiftningen om snabbgående motorfarkoster); cirkus-, varieté- och kinematograf-föreställningar och andra liknande offentliga föreläsningar; hållande av

spel- och penningautomater etc. Jämväl i dessa ämnesgrupper tilläventyrs upptagna stadganden av privaträttslig natur skulle höra landskapet till (9 § 2 mom. 11 punkten).

Förbehållet om "grunderna" borde ur självstyrelselagen h.o.h. utmönstras liksom det av statskommittén föreslagna undantagsförbehållet angående "Grundbestämmelserna", vilket blott skulle öppna möjligheter till nya konflikter och tolkningssvårigheter. Dock anser kommittén i likhet med statskommittén, att landskapet vid sin lagstiftning borde vara bundet vid grundsatserna om näringsfriheten, om anmälningsplikt vid näringsutövning och villkoren för utlännings näringsrätt. Grundsatserna om öppen näring och näring till självförsörjning samt om uppdelningen i fria och reglementerade näringar finge däremot med ovan angivna förbehåll av landskapet legislativt regleras i enlighet med dess intressen och behov. I anslutning härtill har 11 § 1 mom. 9 punkten affattats.

Vissa näringsfång, som äga samband med den allmänna hälsovården, så ock telegraf-, telefon- och radioverksamheten hava (punkterna 15 och 17) underlagts rikets lagstiftning.

u) Annan allmän eller speciell privaträtt. (2 mom. 11 p.).

Enligt självstyrelselagen äro vissa grenar av privaträtten (ex. lagstiftningen angående jordbruket och dess binäringar, jordlegorätten, delar av näringsrätten och arbetarlagstiftningen) förbehållna landskapets lagstiftningsbehörighet, medan övriga delar av privaträtten höra rikslagstiftningen till. Hit hänföras bl.a. sakrättens och obligationsrättens rättsgebit.

Särskilda till landskapets behörighetsområde hänfödda rättsgebit äro även enligt landstingets åsikt av den art, att desamma i hela sin vidd inom ramen för landskapets allmänna behörighet böra kunna av landskapet legislativt regleras, jämväl såvitt angår i resp. lagkomplex ingående normer av privaträttslig natur. Till dessa grupper höra vattenrätten (11 § 1 mom. 4 p.), jord- och tomtlegorätten samt jordbruket och dess binäringar (11 § 1 mom. 8 p.) ävensom särskilda delar av näringsrätten (11 § 1 mom. 9 p.). För öfrigt äro privaträttsliga stadganden av rikslagstiftningsnatur, landskapet dock obetaget att i landskapslag recipiera sådana bestämmelser enligt den för lagar av blandad natur gällande regeln. (12 § 3 mom.)

v) Fornminnesvården. (2 mom. 12 p. 11 § 1 mom. 10 p.)

Lagstiftningen om fornminnesvården uppräknas icke bland de i 9 § omförmälda rättsområden, som förbehållits rikets lagstiftande organ, och torde detta

område förty böra i huvudsak hänföras till landskapets kompetens, dock med vissa modifikationer.

Med hänsyn till den sakkunskap rikets fackmyndighet, arkeologiska kommissionen, representarar har i stöd av 18 § självstyrelselagen med landskapsnämndens begivande den 4 september 1936 utfärdats en överenskommelseförordning, som reglerar fornminnesförvaltningen samt ordnar en samverkan mellan landskapsnämnden och bemälda kommission. Denna förordning bygger i huvudsak på autonomilagstiftningens system för kompetensfördelningen enligt den tolkning, som av ålandsdelegationen framlagts; dock har i fråga om samarbete mellan landskapsmyndigheterna och arkeologiska kommissionen en viss förskjutning från delegationens ståndpunkt till landskapets förmån ägt rum. Samarbetet mellan statens och landskapets myndigheter på detta område har enligt vad landstinget erfarit varit det allra bästa och förvaltningsorganisationen har fungerat friktionsfritt till ömsesidig belåtenhet.

Statskommittén har avfattat sitt förslag i enlighet med den rättsuppfattning, som hävdats av ålandsdelegationen, med beaktande likväl av det system för åvägabringande av en ordnad samverkan, som fått uttryck i åberopade överenskommelseförordning.

Landstinget har för sin del funnit, att i statskommitténs förslag intas så viktiga principstadganden, hämtade från överenskommelseförordningen, att en mycket väsentlig del av detta gebit vid sträng lagtolkning komme att tillhöra riket. Ehuru landstinget är övertygat därom, att den samverkan, som fått till stånd, är till stort gagn icke blott för riket utan även för landskapet, skulle landstinget dock hålla före, att lagstiftningen om fornvården representerar ett betydande landskapsintresse och att lagstiftningsbehörigheten i princip borde tillförsäkras landskapet.

Grundsatsen att alla fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn bör enligt landstingets tanke äga förpliktande kraft för landskapet i så måtto, att dessa minnesmärken ovillkorligen böra åtnjuta skydd mot förstärkelse. Likaså böra de i rikets lagstiftning upptagna föreskrifterna om skifte av jord, därå fast fornlämning finnes, ipso jure gälla på Åland såsom rikslagstiftning. Åvägabringandet av en ordnad samverkan mellan landskapsmyndigheterna och arkeologiska kommissionen kräver icke upptagande i självstyrelselagen av positiv detaljstadganden, utan synes frågan om kommissionens befogenheter såsom det arkeologiska forskningsarbetets vetenskapliga ledare även på Åland böra lämnas beroende på reglering genom överenskommelseför-

ordning. Statens rätt att inlösa fornfynd på Åland, vilka icke av landskapet förvärvas eller behållas, torde böra säkerställas genom rikslagstiftning.

Däremot anser landstinget, att ifrågavarande till förvaltningsrätten hörande lagstiftning borde förbehållas landskapet jämväl till den del densamma angår bestämmelser, som till sina rättsverkningar direkte beröra den del enskildes rättssfär, bl.a. i fråga om jordägarens dispositionsrätt till sin mark och vederbörandes skyldighet att under vissa förutsättningar underkasta sig tvångsinlösen av fornlämningar och fornföremål i det allmännas intresse. Lagstiftningen om fornminnesvården innefattar nämligen genomgående stadganden om dylika ingrepp. Det straffrättsliga skydd åt fornlämning och fornföremål, som icke är reglerat genom strafflagen, synes likaväl kunna ordnas av landskapet som av riket. (Jfr 2 mom. 13 p.). I dessa delar har landstinget icke kunnat förena sig om statskommitténs avfattning av punkt 12).

w) Skiljemannaförfarandet. (2 mom. p. 13).

Lagstiftningen angående skiljemannaförfarandet har såsom hörande till processrätten hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet.

x) Strafflagstiftning; rättsgångs-, konkurs- och utsökningssväendet; allmän ordning och säkerhet. (2 mom. p. 13; 11 § 1 mom. p. 11, 12.).

Den omständigheten, att lagstiftningen å strafflagens gebit är förbehållen rikets lagstiftningsmakt, innefattar icke hinder för landstinget att inom sådana rättsområden, som höra till landskapets lagstiftningsbefogenhet, antaga straffbestämmelser med eller utan avvikelser från resp. straffbud uti den i riket gällande särslagstiftningen. Dylika bestämmelser få dock icke innefatta någon ändring i gällande strafflag. Denna rättsuppfattning har tidigare vunnit erkännande vid granskning av olika landskapslagar, men på senare tid har högsta domstolen inslagit en ny praxis härutinnan, enligt vilken till "strafflag" i självstyrelselagens mening hänförts även straffbestämmelser, hörande till landskapslagstiftningsområden. Detta förfarande kunde medföra svårigheter för lokallagstiftningen, i så måtto nämligen att resp. rättsområden bleve bundna av rikets ev. straffnormer, vilka icke ens alltid kunde inpassas i landskapslagstiftnings system och, lösryckta ur sitt sammanhang, svårligen kunna tillämpas på Åland. Landskapet torde dock icke böra tillerkännas vidsträcktare rätt än att lagstifta om bötesstraff för övertäddelse av landskapslagar, men icke om frihetsstraff. I praxis komme landskapet givetvis att i regeln följa rikets straffsatser.

För klargörande av denna omtvistade kompetensfråga har landstinget under

punkt 13 ersatt uttrycket "strafflag" i gällande självstyrelselag med lokutionen "den allmänna strafflagen". Angående landskapets rätt att inom vissa gränser lagstifta om straffbestämmelser, resp. om viten och annat äventyr, har förbehåll intagits i förslagets 11 § 1 mom. 11 punkten.

Till landskapets lagstiftningsbefogenhet har principiellt hänförs jämväl bestämmelser angående disciplinär bestraffning av landskapets funktionärer.

Rättsvärden i vidsträckt mening är enligt självstyrelselagen hänförd till rikets kompetensområde. Likaså utsökningsväsendet i hela dess vidd, inklusive konkursrätten. Den allmänna ordningen och säkerheten utgör däremot i princip en landskapets angelägenhet såväl med avseende å lagstiftning som förvaltning, dock så, att omsorgen om statens säkerhet är förbehållen rikets myndigheter.

En strängt genomförd uppläggning av polisförvaltningen på Åland har icke ägt rum, utan har denna förvaltningsgren genom en överenskommelseförordning ordnats på basen av ett partiellt sammanförande av statens och landskapets polisangelägenheter.

Någon förskjutning av den lagfästa gränsen mellan statens och landskapets polisförvaltning torde icke vara önskvärd eller av behovet påkallad.

y) Hälsö- och sjukvården. (2 mom. p 15; 11 § 1 mom. p. 16).

Jämlikt 9 § 2 mom. 2 punkten, jämförd med 17 § 1 mom självstyrelselagen ankommer "det allmänna övervakandet av hälsovården" samt "bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar" å rikets myndigheter såväl i fråga om lagstiftning som förvaltning. Förstnämnda uttryck har givit anledning till tolkningsöfvarigheter; dess innebörd har i praxis utsträckts så långt, att landskapets lagstiftningsbefogenhet på detta område nästan omöjliggjorts. En kompetensfördelning efter klarare linjer bör enligt landstingets mening eftersträvas. Den obestämda lokutionen "det allmänna övervakandet" bör i sådant syfte ersättas med tydligare och mera koncisa stadganden.

I vissa avseenden hava berörighetsgränserna å detta rättsgebit närmare utstakats genom en den 5 december 1924 utfärdad överenskommelseförordning.

Enligt landstingets åsikt har landskapet självt det största intresse av att hälso- och sjukvården handhåvas på bästa möjliga sätt. Rikets huvudsakliga intresse ligger däri, att staten får bestämma om bekämpande av smittsamma sjukdomar, att dess fackmyndighet, medicinalstyrelsen, har en viss inspektionsbefogenhet i landskapet samt att i riket gällande bestämmelser om be-

behörighet att utöva läkarkallet och vissa yrken på hälsovårdens område skall tillämpas jämväl på Åland. Dessutom finnes ett antal lagstiftningsområden inom medicinalväsendets rättsgebit, som på grund av sin art böra förbehållas rikets uteslutande lagstiftningsmakt. I övriga delar torde hela området för hälso- och sjukvården överlämnas åt landskapet, vilket jämväl bör anses vara självstyrelselagens mening.

Medicinalstyrelsens tillsynsmyndighet utgör begreppsenslign en förvaltningsangelägenhet, som bör normeras och avgränsas under självstyrelselagens 17 §.

I syfte att giva lagens praktiska tillämpning nödig stadga och klarhet borde nu bestämmelserna under punkt 15 utfyllas genom uppräknin av de lagstiftningsområden, som komma att förbehållas rikets uteslutande lagstiftningsmakt.

I främsta rummet kommer härvid i betraktande den lagstiftning, som avser bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar. Hit höra bl.a. de delar av rikets hälsovårdslagstiftning, som hava avseende å epidemivården ävensom åtgärder för kolerafarsotens, tuberkulosens och spetälskans bekämpande samt mot de veneriska sjukdomarna. Jämväl lagstiftningen om vaccination hör till denna grupp. Till stadgandet erfordras förtydligande tillägg av innehåll, att i detsamma inbegripas jämväl bekämpande av och förebyggande av sjukdomar hos husdjur. Åtgärder för bekämpande av sjukdomar hos fisk- och kräftbeståndet tillhöra fiskerilagstiftningen och falla på grund härav under landskapets kompetens.

Lagstiftningen angående behörighet att utöva läkarkallet, tandläkar- samt djurläkaryrket har redan enligt gällande kompetensfördelning ansetts underlyda rikslagstiftningen; detsamma bör gälla den vid apoteks- och veterinärväsendet anställda personalens kompetens. Jämväl kan från statens sida det krav uppställas, att sjuk- och medikalgymnaster, massörer, barnmorskor, hälso- och sjuksköterskor och sjukvårdare fylla enahanda fordringar, som tilläventyrs finnas uppställda för utövande av motsvarande sysslor i övriga delar av riket. De i riket gällande bestämmelserna angående den i sådan verksamhet sysselsatta personalens utbildning, allmänna rättigheter och skyldigheter torde även höra rikslagstiftningen till.

Beträffande sinnessjuklagstiftningen har densamma enligt statskommitténs, på hävdvunnen golkning baserade förslag, hänförs till rikets behörighetsgebit för såvitt denna lagstiftning innefattar legal garanti för den personliga oeränksbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen

eller straffverkställighet, Landskapet har t.v. icke utnyttjat sin lagstiftningsbefogenhet på övriga delar av detta område.

Till rikslagstiftningen hava ytterligare hänförts bestämmelser om rättsmedicinska obduktioner och undersökningar samt lagstiftning om distrikts-, stads- och kommunalläkare ålagda andra statsmedicinska uppgifter inom området, hörande till rikets lagstiftningsmakt. Regleringen av dessa läkares tjänstgöringsområden synes på grund av Ålands insulära läge och landskaps geografiska struktur lämpligen överlämnas åt den lokala lagstiftningen. Dock har inom kommittén även den mening uttalats, att dessa tjänstgöringsområden borde fastställas av landskapsstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen, på det att statsmyndigheterna måtte beredas tillfälle att övervaka, det distriktsindelningen till område och gränser bleve effektiv i anslutning till den allmänna läkarvårdens system.

Genom den nya lagen om den allmänna läkarvården, given den 9 juni 1939, avskaffas provincialläkartjänsterna och ersätts med s.k. länsläkartjänster; lagen förutsätter inrättande av en landskapsläkartjänst för Åland, vars innehavare beträffande utnämning, tjänsteställning och åliggande vore likställd med länsläkarna i riket. Dessa funktionärer skulle såsom statstjänstemän direkte underlyda medicinalstyrelsen och länsstyrelsen.

Den nya lagstiftningen inför ett legalt tvång för kommunen att med lagfäst understöd ur statsmedel anställa och avlöna stads- och kommunalläkare. Dessa av hälso- och sjukvårdens effektivisering påkallade förpliktelser synas böra såsom rikslag gälla för riket i dess helhet inklusive Åland.

En legislativ reglering av apoteksväsendet har i riket ågt rum genom lag av den 4 januari 1928 och därtill anslutna verkställighetsföreskrifter. Rörande handeln med apoteksvaror och dessas fabriksmässiga tillverkning stadgas åter i apoteksvarulagen av den 5 december 1935 och i en därtill ansluten förordning. Det lagstiftningsgebit, som inrymmer i berörda två lagar, har kommittén förbehållit rikets lagstiftningsmakt. Lagstiftningen på dessa specialområden förutsätter nämligen en effektiv och sakkunnig tillsyn från det allmännas sida. Den avgift, som påföres apotek, är till sin natur en näringskatt, och tillkommer landskapet på grund av 21 § i gällande självstyrelselag bestämmanderätten över denna pålaga.

Slutligen har lagstiftningen angående köttkontroll och införsol av vissa djurslag och djurprodukter hänförts till rikslagstiftningen, vilket synes stå i överensstämmelse med självstyrelslagets system. Denna regel har även fått

uttryck i åberopade överenskommelseförrådning, dock med vissa modifikationer till landskapets förmån. Däremot har förvaltningsverksamheten ansetts böra inom vissa gränser tillföras landskapet (17 § p. 7).

I ovanberörda delar har landstinget i huvudsak följt de riktlinjer för kompetensfördelningen, som av statskommittén uppgjorts. Dock har landstinget ur sitt förslag uteslutit statskommitténs förslag såvitt rikslagstiftningen utsträckts till det legala tvånget för kommunerna beträffande barnmorske- och sjukvårdens upprätthållande. Kommunernas legala förpliktelser beträffande upprätthållande av sjukhusvården, barnmorske- och hälsosköterskeverksamheten m.fl. härmed jämförliga åligganden inom den allmänna hälsovårdens ressort torde böra ordnas av landskapet självt på sätt lämpligast synes. Rikets föreskrifter kunna på grund av landskapets säregna förhållanden vara förfelade på Åland. Någon frestelse för landskapet att åvälva kommunerna mindre uppoffringar än dem, som pålagts rikets kommuner, torde knappast föreligga, synnerligast som statens bidragsskyldighet till kostnaderna för dessa förvaltningsgrenar ytterst är beroende därav, huruvida omsorgen om den allmänna hälsovården motsvarar de krav riket i sitt eget intresse uppställer.

Såsom av det ovanstående framgår omfattar medicinalväsendets rättsgebit ett mycket stort antal lagar och författningar; en intensiv reformverksamhet har ägt rum och pågår fortfarande inom denna ressort. Då nya lagar och författningar under den närmaste framtiden äro att emotse, ligger den fara nära till hands, att nya luckor i systemet kunna uppstå. Landstinget är likväl övertygat om, att de gränser för lagstiftningsbefogenheten, som i förslaget utstakats, vid lagstiftningen skola visa sig vara tillfyllost för bestämmande av kompetensfördelningen.

z) Statens anläggningar på Åland. (2 mom. p. 16).

På grund av den ställning landskapet statsrättsligt intager till riket har landstinget ansett att lagstiftning angående statens anläggningar på Åland borde höra riket till.

a) Offentlig sjörätt; lufttrafiken; utrikeshandelns enhetlighet; varuutbytets frihet; åtgärder till befrämjande av den inhemska sådens avsättning; radioväsendet. (2 mom. p 17; 11 § 1 mom. p. 17).

Den offentliga sjöfarten eller sjöfartsrätten (bestämmelser angående sjöfartens främjande, tryggande, ordnande och beskattande, kontrollen över sjöfarten, farleder, sjötrafiksanstalter, fartygs nationalitet och registrering,

kompetensvillkor, för befälhavare, sjöfartsstyrelsen, lots- och fyrväsendet, kanaler etc.) är enligt gällande lag förbehållen rikets organ. ~~Kommunikationsväsendet är enligt lagens 17 § 1 mom. 7 p. bibehållet under statens förvaltning, resp. uppsikt ej blott såvitt angår statens kommunikationer utan även i fråga om transitotrafiken och samtrafiken mellan landskapet och fastlandet. Inrättandet och öppenhållandet av allmän farled eller sådan, som icke uteslutande användes för enskilt behov, ankommer å statens myndigheter. Mindre samfärdselleder, ex. båt- och fiskeleder, hava dock ansetts tillhöra landskapet. Våghållningen är h.o.h. en landskapets angelägenhet.~~

Från åländskt håll har det önskemål uttalats, att den lokala sjötrafiken och dess behov skulle tillgodas genom åländsk lagstiftning och förvaltning samt att begreppet farled skulle i sådant syfte avgränsas. Likaså borde förvaltningen av ärenden, som röra samtrafiken med fastlandet betraktas såsom en åländsk angelägenhet.

Praxis har i dessa frågor varit vacklande, t.o.m. då ärendet rört trafikleder av rent lokalintresse. Landstinget har vid prövningen av denna fråga funnit, att lagstiftningen angående sistnämnda samfärdselleder bör hänföras till landskapets kompetens samt att ett förtydligande i sådant syfte bör i lagen införas. Från den riket förbehållna sjöfartslagstiftningsrätten borde till landskapets förmån uttryckligen undantagas "lagstiftningen rörande den lokala sjötrafiken med fiske-, turist- och andra därmed jämförliga farkoster ävensom härför avsedda kommunikationsleder". Till frågan om förvaltningsbefogenheterna på den lokala samfärdselns område skall landstinget senare återkomma.

Det ligger i sakens natur, att normering av exporten för tillvaratagande av viktiga handelspolitiska intressen (ex. smör och näringsvett) bör falla under rikets exklusiva behörighet. Den i 11 punkten i dess nuvarande lydelse begagnade lokutionen "handels enhetliga ordnande" avser givetvis utrikeshandeln, men icke resp. näringsgrenar såsom sådana, då ju kompetensfördelningen i detta avseende regleras på annat ställe av lagen. Ett förtydligande av detta uttryck i lagtexten torde anses påkallat.

Till rikets exklusiva behörighetsgebit har i likhet med gällande lag hänförs lagstiftning angående "varuutbytets frihet", varmed i detta sammanhang förstås den inom vissa näringsrättsliga skrankor frilagda inrikes-cirkulations-

Den av tull- och handelspolitiska motiver dikterade lagstiftningen angående befrämjande av den inhemska sådens avsättning och tryggande av landets självförsörjning har i förslaget upptagits bland områden, hörande till rikets exklusiva lagstiftningsmakt.

Lagstiftningen angående raidoväsendet, som icke uttryckligen beröres i självstyrelselagen har likaledes hänförs till rikslagstiftningsens gebit.

g) Ändring i kommunal eller kameral indelning. (2 mom. p. 18).

Frågan om kommunal indelning måste vara enhetligt reglerad över hela statsområdet. Detta gäller såväl förutsättningarna för indelningsändring, dess genomförande och rättsverkningar samt förfarandet. Den ecklesiastiska styrelsen utstakade gränserna. Däremot måste ändring i den administrativa indelningen anses höra landskapet till, såvitt angår förvaltningsverksamhet, som ankommer å landskapet. Så länge polisförvaltningen på Åland handhaves av statens och landskapets myndigheter gemensamt måste givetvis en ändring i resp. distriktsindelning genomföras efter samråden mellan rikets och landskapets behöriga organ.

Den kommunala, administrativa, ecklesiastiska och judiciella indelningen följer i regeln ägogränserna åt, men fall kunna förekomma, då resp. indelningsgränser blivit uppdagna över ägorna till en odolad fastighet. En kameral utbrytning blir då erforderlig ex. vid införlivning av delar av jordbruksenheter med stad och köpingskommun eller överflyttning av sådana delar från en landskommun till en annan eller ock för utjämnande av vissad i vårt land talrikt förekommande oregelbundenheter i rikets indelning. Den lagstiftning, som har till uppgift att avgränsa den kamerala indelningen efter övriga indelningar, bör äga enhetlig tillämpning över hela statsområdet.

h) Område, som är reglerat genom internationella fördrag. (2 mom. p. 19).

Den punkt har upptagits i oförändrad avfattning.

aa) Område, som härintills icke av lagstiftningen förutsatts. (2 mom. p. 20)

Den punkt, som infördes i 1919 års proposition, har icke ansetts hava en så vidsträckt innebörd, att varje ny lagfråga, som uppkommer, eller varje utveckling eller påbyggnad av godkända rättsnormer skulle vara undantagen landskapets kompetens. I § 9 uppräknas vissa huvudgrupper av rättssystemet, vilka genom det normala lagstiftningsarbetet undergå en kontinuerlig utveckling,

varvid den legislativa normeringen kan utsträckas till nya rättsförhållanden, som ej tidigare varit reglerade. Att alltid anse dylika nya rättsförhållanden såsom "område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts", kan på sätt statskommittén riktigt anmärker - icke hava varit lagstiftarens mening, utan åsyftas härmed alldeles nya lagstiftningsgebit, som tidigare ej ingått såsom länkar i rättssystemet, bl.a. frågor, som framkallats genom nyuppkomna faktiska förhållanden (ex. teknikens vinningar, uppfinningar och dyl.).

Trots denna begränsning, vilken i praxis godtagits har stadgandet i sin nuvarande vaga avfattning lämnat rum för meningsskiljaktighet. Ett lagstiftningsområde, som principiellt borde höra landskapet till, kan på grund av detta stadgande förklaras vara underlagt rikets lagstiftningsbehörighet. Dessa tolkningssvårigheter skulle väsentligen minskas, i fall de i 9 § självstyrelselagen ingående allmänna grundsatserna skulle tjäna till ledning vid frågans avgörande. Landstinget har i sådant syfte till stadgandet fogat ett förtydligande tillägg.

10 (11) §.

Motsvarande 11 § i självstyrelselagen har i sin sammanträngda form utfallit redaktionellt otillfredsställande. De begagnade ordalagen hava lämnat rum för tvoken, huruvida rättigheten att i administrativ väg utfärda förordningar för Åland jämväl hänför sig till ärenden, som falla inom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet, eller om paragrafen åsyftar endast sådana av presidenten eller statsrådet för landskapet utfärdade förordningar, vilka tillhöra rikets lagstiftningsområde. Den senare tolkningen har gjorts gällande av landskapets myndigheter, främst på den grund av att den motsatta uppfattningen ansetts oförenlig med självstyrelsens princip. Den vetenskapliga tolkningen (Erich, Hermanson) har däremot ställt sig på den ståndpunkt, att republikens president och statsrådet genom paragrafen tillerkänts befogenhet att i den däri stadgade formen utfärda förordningar för landskapet i ärenden, som enligt självstyrelselagen hänförs till landskapets lagstiftningskompetens. Det erkännes härvid, att landskapet utan avseende å denna regeringsmakten tillkommande befogenhet har full frihet att inom de behörighetsgränser lagen utstakar taga ett rättsområde under behandling och genom landskapslag försätta den utfärdade förordningen ur kraft. Statskommittén har i sitt förslag omformulerat paragrafen i enlighet med den tolkning, som enligt vad ovan angivits kommit till uttryck. Enligt lands-

tingets uppfattning skulle paragrafen i denna lydelse bliva utan varje praktisk betydelse; under den tid autonomilagen varit i kraft har regeringen veterligen endast i ett enstaka fall gjort bruk av sin å förordningen grundade förmenta befogenhet. Ur principiell synpunkt kunna vägande anmärkningar göras mot ett system, som förutsätter konkurrens av två olika lagstiftningsformer på samma lagstiftningsgebit, även om man vidhåller grundsatsen om landskapslagstiftningens prioritet framför regeringens administrativa förordningar. Utfärdandet av dylika förordningar synes vara utan nämnvärd betydelse, då ju landstinget, som sammanträder två gånger årligen och även däremellan kan sammankallas, vid första påföljande session är i tillfälle att antaga en landskapslag, varigenom förordningen upphäves. Däremot kan det i vissa fall vara av vikt, att förordning utfärdas i ärende, som endast berör landskapet, men i vilket lagstiftningen ankommer å riket. Landstinget har i onlighet härmed omformulerat denna paragraf i den riktning, att regeringens befogenhet att utfärda förordningar rörande Åland avser endast sådana områden, som hänförs till rikets lagstiftningsbehörighet.

11 (10, 12) §.

Enligt självstyrelselagen är kompetensfördelningen sålunda bestämd, att de områden, som hänförs till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet i lagen uppräknas; alla uppgifter, som icke förbehållits rikets organ, tillhöra landskapet Åland. Detta system för lagens uppställning, som föranletts av praktiska skäl, har vållat mycken osäkerhet i tillämpningen och lämnat alltför stort spelrum åt olika tolkningsmetoder. Tvivelsmål i fråga om lagstiftningskompetensen komma i flere fall att yppa sig, därest icke resp. rättsområden tydligt angivas såsom tillhörande landskapet. Vissa undantag och förbehåll till rikets förmån, som framgå ur 9 §, måste även förfullständigas med bestämmelser rörande landskapets andel i lagstiftningsbefogenheten. Med avseende härå har landstinget, för erhållande av möjligast klara behörighetsgränser mellan riket och landskapet och för att såvitt möjligt eliminera det här framträdande osäkerhetsmomentet, ansett sig böra i 11 § avgränsa landskapets behörighetsområde i förhållande till riket genom uppräknning av de viktigaste rättsgebit, som hänförs till landskapets kompetens. När uppräknningen givetvis icke kan bliva uttömmande och nya rättsområden efterhand tillkomma, måste exemplifieringen kompletteras med ett allmänt stadgande angående "övriga angelägenheter, vilka äro såsom rikslagstiftning blivit riket förbehållna".

Landstinget är övertygat därom, att gränserna mellan rikets och landskapets kompetens genom förslagets 9 § jämförd med 11 § blivit uppdragna med vida större tydlighet än i den nuvarande lydelsen samt att, om förslaget vinner beaktande, några svårlösta tolkningsfrågor knappast skola föreligga, eller åtminstone att tolkningssvårigheterna skulle i avsevärd mån underlättas. I den reviderade avfattningen skulle dessa paragrafer utan tvivel bereda ett klarare direktiv för kompetensprövningen än den nuvarande, i dessa delar bristfälliga lagstiftningen erbjuder.

Av de under punkterna 1-19 omförmälda, landskapet förbehållna rättsområdena har flertalet redan behandlats i samband med 9 §. De undantag och begränsningar, som i de olika punkterna angivas, motsvara resp. stadganden i 9 §. Det kan emellertid inträffa att till ett rättssystem är att hänföra enstaka stadganden av rikslagstiftningsnatur (ex. bestämmelser från rättegångs- utsökings- eller skiftesväsendet). Även om lagkomplexet enligt 11 § i princip förbehållits landskapets kompetens förbliva dessa stadganden rikslagstiftning och kunna inarbetas endast enligt regeln för lagar "av blandad natur". (Jfr 12 § slutmomentet). En undantagsställning intaga de rättsområden, som ^{ovan} nämnas under punkterna 4, 6, 8 och 9, såvitt angår stadganden av privaträttslig natur.

Det övergångsstadgande, som ingår i första momentet av nuvarande 10 § kan icke såsom sådant bibehållas utan har i delvis förändrad avfattning överförts till slutstadgandena i lagförslaget.

Förbehållet i 10 § 2 mom. "med det undantag, som i 27 § omförmäles" kan utelämnas, utan att detta innefattar någon saklig avvikelse från den nu gällande ordningen. Undantaget avser nämligen den i 27 § förutsatta lagen angående landskapets inbyggares skyldighet att tjänstgöra vid lots- och fyrinrättningen. Denna lag är av rikslagstiftningsnatur, men jämlikt 5 § lagen om självstyrelselagens bringande i verkställighet skall landstinget beredas tillfälle att avgiva utlåtande över en eventuell regering proposition i ämnet. Någon lagstiftningsåtgärd i sådant syfte har ännu icke kommit till stånd.

Uti andra momentet av 11 § behandlas de båda formerna för utövningen av landskapets lagstiftningsrätt: landskapslagar, innefattande självständiga lagstiftningsakter och landskapslagar, innefattande recipierad allmän lagstiftning. En tredje grupp bilda landstingsbesluten i beskattningsfrågor, dessa sistnämnda skulle icke benämnas landskapslagar.

Enligt Ålandskommitténs förslag (sid. 18 och 25) skulle den lokala lagstiftningsmakten anförtros åt landstinget och presidenten gemensamt sålunda, att varje av landstinget antagen lag skulle för att träda i kraft erfordra presidentens stadfästelse. Uti regeringspropositionen till 1919 års riksdag hade presidentens stadfästelserätt, förbunden med absolut veto-rätt, bibehållits, men i riksdagen erhöll 12 § sin nuvarande lydelse, som tillerkänner presidenten absolut veto utan sanktionsrätt och i allt övrigt gör landskapslagstiftningen beroende endast av landskapets eget lagstiftningsorgans beslut. Presidentens inflytande å landskapslagstiftningen är betingad, dels av den självklara uppgiften att övervaka, att landstingets kompetens icke överskrides, dels av omsorgen att rikets "allmänna intresse" icke åsidosättes. Grundsatsen att de åländska lagarna verkligen i statsrättslig mening äro utslag av den åländska befolkningens, närmare angivet dess lagstiftande organs vilja, icke några under positiv medverkan av den högsta regeringsmakten i republiken tillkomna partikulära rikslagar, är sålunda genomförd i autonomilagen (Erich).

1 mom. av föreliggande paragraf har överförts till 11 § och i 2 mom. har en redaktionell ändring vidtagits.

Uti 3 mom. stadgas, att republikens president i vissa fall skall vid utövningen av sin vetorätt beträffande landstingets lagstiftning inforordra högsta domstolens utlåtande. Enligt numera vedertagen rättsuppfattning anses högsta domstolens uppgift i dessa fall innefatta endast en konsultativ prövning, men att domstolen icke på ett för presidenten bindande sätt avgör kompetensfrågan. Under den tid Ålands autonomi varit i funktion har högsta domstolens utlåtande - fränsett ett enstaka undantagsfall - i praxis ståddes varit normgivande för presidentens resolution.

Enligt tidigare vedertagen praxis hade vederbörande ministerium vid förredragning av resp. landstingsbeslut aktat nödigt inbegära förhandsyttrande av Ålandsdelegationen innan ärendet föredrogs för republikens president i statsrådet. Under senare år har Ålandsdelegationen endast i jämförelsevis få undantagsfall anlitats såsom expertkollegium, utan har högsta domstolens utlåtande, där sådant ansetts påkallat, direkto inhämtats. Landstinget anser sig böra med beaktande konstatera, att Ålandsdelegationen, som utslutande sysslar med landskapets angelägenheter och som under årens lopp förvärvat sig en rikserfarenhet på detta område, sålunda av vissa ministerier syste-

matiskt blivit skjuten å sido samt att regeringsmyndigheterna icke i den omfattning som vederbort begagnat sig av delegationens sakkunskap. Enligt vad för landstinget uppgivits hava domstolens medlemmar, vilka även eljest hava en stor arbetsbörda och äro nödsakade att handlägga de ömtåliga åländska lagstiftningsfrågorna i brådskande ordning, varit synnerligen tillfredsstälda med delegationens förhandsgranskning, vilken varit ägnad att underlätta ärendets handläggning.

Inom landstinget har den åsikt uttalats, att ålandsdelegationen på grund av sin paritetiska sammansättning och sin grundliga kännedom om självstyrelselagen och dess säregna system innehade de största förutsättningarna för att kunna tillhandagå republikens president med fackutlåtanden, och att den uppgift, som enligt 12 § 3 mom. ankommer å högsta domstolen, fördenskull lämpligen borde överlämnas åt delegationen. Landstinget har likväl vid övervägandet av denna viktiga fråga kommit till det resultat, att en sådan genomgripande förändring av det nuvarande förfarandet icke kan anses välbetänkt. Om ålandsdelegationen insattes i högsta domstolens ställe skulle delegationens hittillsvarande ställning förändras och ev. det krav böra uppställas att ledmöterna måste vara lagfarna. Även om högsta domstolens skyldighet att tillhandagå republikens president med utlåtanden i dessa lagstiftningsfrågor icke skulle i självstyrelselagen uttryckligen påjudas, stode det givetvis presidenten öppet att, när han finner sådant nödigt, anlita högsta domstolen som rådgivande organ. Med avseende härå har landstinget ansett landets högsta judiciella myndighet fortfarande böra beredas tillfälle att uttala sin åsikt i de juridiska spörsmål, som beröra landskapets lagstiftningsgebit. Då det emellertid är nödvändigt att dessa ärenden bliva med största möjliga tilbudsstående sakkunskap förberedda, har landstinget velat lägga särskild vikt uppå, att även ålandsdelegationen finge utlåta sig innan en kompetensfråga avgöres, vilket vore ägnat att från landskapets sida stärka förtroendet till att det träffade avgörandet motsvarar vad som kan anses rättvist och skäligt. Landstinget har i enlighet härmed infört ett tillägg till föreliggande moment av 12 §.

Förbehållet att republikens president äger rätt att låta landskapslag förfalla, där han anser lagen vara "stridande mot republikens allmänna intressen", intogs i självstyrelselagen i samband med den ändring i systemet för landskapslagarnas utfärdande, som vid riksdagen genomfördes vid sanktionsrättens utmönstrande. Stora utskottet hade i första läsningen ansett, att

presidentens vetorätt finge begagnas endast i det fall, att landstinget överskridit sin lagstiftningsbefogenhet. Vid andra läsningen ändrade utskottet sitt förslag i enlighet med grundlagsutskottets betänkande, som innefattade rätt för presidenten att inlägga sitt veto jämväl i det fall, att en av landstinget antagen landskapslag ansågs strida mot republikens allmänna intresse. Under riksdagsdebatten riktade särskilda talare (Schauman, Voionmaa, Ryömä, Estlander, von Wendt) anmärkningar mot detta sistnämnda förbehåll, som ansågs ägnat att obehörigen kringskära autonomi och t.o.m. göra självstyrelsen illusorisk. Det framhölls i sådant avseende att prövningen av frågan, huruvida landstinget i ett givet fall överskridit sin befogenhet, vore en juridisk fråga, som komme att bedömas med stöd av högsta domstolens utlåtande, och att det måste förutsättas, att högsta domstolen icke komme att i sin lagtolkning alltför snävt draga gränserna för landskapets lagstiftningskompetens. Spörsmålet om "rikets allmänna intresse" vore däremot en politisk fråga, som det ankom på regeringen att avgöra ur politisk synpunkt. Genom detta stadgande skulle hela självstyrelsen bringas i gungning och ett permanent konflikämne skapas. Riksdagen beslöt emellertid med 99 röster mot 36 att godkänna stora utskottets förslag i denna punkt.

Den befogenhet, som genom berörda stadgande tillerkänts presidenten, är enligt landstingets åsikt till sina grunder svävande och beroende på prövning i anslutning till för tillfället rådande politiska stämningar. I huvudsak äro ju rikets intressen redan beaktade genom den i självstyrelselagen genomförda kompetensfördelningen och kompetensprövningen. Veterligen har vetorätten på denna grund icke i praxis behövt utnyttjas, utom i ett enda fall, då en landskapslag av en obetydlig anledning hindrades träda i kraft. Det synes överensstämma med lagens rätta förstånd, att en viss varsamhet bör iakttagas vid vetorättens utövning på nu angivna grund och att befogenheten icke utövas på sådant sätt, att autonomins grundprinciper, vilka presidenten jämlikt 24 § R.F. jämväl äger upprätthålla, obehörigen läderas. Ifrågasvarande uttryck med dess obestämda och tänjbara innebörd bör enligt landstingets mening modifieras och avgränsas samt härmed förknippade osäkerhetsmoment ur självstyrelselagen avlägsnas.

Landstinget har i nu omförmält syfte stannat vid en sådan avfattning av detta stadgande, att vetorätten i denna form kunde komma till användning i de fall, att landstinget vidtagit lagstiftningsåtgärder, som uppenbarligen inträffa på rikets inre eller yttre säkerhet eller på dess allmänna handels-

eller tullpolitiska intressen eller verka skadligt på Finlands statsfinansiella ställning. Genom en sådan avgränsning av ifrågevarande förbehåll skulle stadgandets innebörd och syftemål klarläggas och möjligheterna till en alltför extensiv tolkning till landskapets nackdel elimineras, utan att likväl rikets berättigade intresse skulle i något avseende åsidosättas.

Till 12 § har i enlighet med statskommitténs förslag fogats ett nytt moment, angående s.k. lagar av blandad natur. Statskommitténs motivering till detta moment är av följande lydelse:

"Det förekommer ofta nog att lagar och förordningar upptaga rättsnormer, vilka med avseende å sin art äro att hänföra dels till rikets, dels till landskapets behörighetsområde, samt att bestämmelser, hörande till båda kategorierna äro så sammanflätade, att en uppdelning utan omarbetning ej kan genomföras. I praxis hava dylika lagar av blandad natur behandlats sålunda, att landstinget med eller utan ändringar i de delar, som hänföras till landskapets befogenhet, akcepterat vederbörande författning såsom ett enhetligt, systematiskt uppställt lagkomplex. Sålunda har inkodifiering i lokal lag av stadganden, hörande till rikslagstiftningen, icke i och för sig ansetts utgöra hinder för landskapslagens ikraftträdande, då i landskapslagen upptagits enstaka stadganden i ämnen, som rätteligen hört rikslagstiftningen till, men som utgöra integrerande delar av den lokala lagen och ansetts böra däri upptagas för att komma i sitt rätta sammanhang. Ett dylikt förfaringsätt har dessutom ansetts betingat av praktiska skäl, enär eljest tvivel kunde uppkomma därom, huruvida resp. rikslagsbestämmelser överhuvud skola, lösryckta ur sitt sammanhang, kunna förverkligas på Åland vid lokallagens tillämpning i praxis. För domare resp. åklagare och andra sakkämare skulle det medföra en betänklig osäkerhet och svårighet, därest de kompletterande rikslagsbestämmelserna måste uppsökas på annat håll."

Ovan angivna principiella ståndpunkt beträffande betingelserna för blanda lagars ikraftträdande hava i ett stort antal fdl godkänts såväl i utlåtanden, avgivna av Ålandsdelegationen och högsta domstolen, som ock av republikens president uti hans resolutioner i anledning av underställda landskapslagar. Förutsättning för ikraftträdandet har alltid varit, att någon förändring av gränslinjen mellan rikslagstiftningen och den lokala lagstiftningens giltighetsområden icke ägor rum genom ikraftträdandet.

De från rikslagstiftningen hämtade stadgandena böra i sak fullt överensstämma med vederbörande rikslag; sker avvikelser måste landskapet anses hava

i denna del vidtagit en självständig lagstiftningsåtgärd och därigenom gjort intrång i rikets lagstiftningsrätt. Omförmälda villkor bör strängt vidhållas, då fråga är om ett stadgande med grundlagshelgd; ett sådant måste, då detsamma införes i en landskapslag, upptagas oförändrat såväl till innehåll som uttryckssätt.

Landstinget anser i likhet med statskommittén den principiella ståndpunkt, som i lagtillämpningen tagit sig uttryck, böra lagfästas genom uttrycklig föreskrift i självstyrelselagen.

13 §.

Uttrycket "antaga petitionsförslag och motion" har utbyts mot "väcka initiativ".

Syftemålet med landskapets berörda initiativrätt synes vara att bereda landstinget möjlighet att med stöd av den lokala sakkännedom, varöver landskapsmyndigheterna förfoga, påverka rikets lagstiftning i och för åvägabrinsrelselagen är förbehållet rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Landskapets initiativ bör gå ut på åstadkommande av en enbart för landskapet gällande lagstiftning. Härmed är icke sagt, att initiativet nödvändigtvis behöver utmyнна i en fristående lagstiftningsakt; de specialföreskrifter rörande Åland, varom fråga är, kunna likaväl inarbetas i det i ämnet tilläventyrs gällande allmänna lagkomplexet.

Landskapets nu berörda initiativrätt skulle icke vara begränsad till lagmotioner; även framställningar av typen hemställnings- resp. finansmotioner bleve tillåtna.

14 §.

15 §.

16 §.

(i sak oförändrade).

17 §.

Landskapets förvaltningsbefogenhet är enligt 17 § självstyrelselagen avgränsad enligt samma system, som i 9 § följts vid uppdelningen av lagstiftningskompetensen. Behörighetsgränserna i dessa två paragrafer täcka i huvudsak varandra; regeln är sålunda den, att angelägenheter, som enligt 9 § äro förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt, jämväl i fråga om den därav föranledda förvaltningsverksamheten ankomma å statsmaktens öggan. I stort sett har landstinget ansett sig kunna följa denna beprövade linjedelning.

mellan stats- och landskapsförvaltningarna. Ett strängt vidhållande av denna grund för kompetensfördelningen är dock icke någon tvingande nödvändighet; avvikelser från regeln bör tagas i övervägande, där lämplighetsskäl tala för en förvaltningsförskjutning.

Att de i 17 § av gällande lag under punkterna 1-5 nämnda förvaltningsområdena, utrikesledningen, justitieförvaltningen, förvaltningen av militära angelägenheter, förvaltningen i fråga om stats säkerhet samt stats finansförvaltning förbehållits riket är en själfvallden konsekvens av Ålands statsrättsliga ställning. Däremot hava punkterna 6-8 delvis omarbetats och upplästs i fem nya avsnitt.

Tillsynsbefogenheten över undervisningsväsendet. (p. 6).

Enligt landstingets förslag skall skolstyrelsens och sjöfartsstyrelsens obligatoriska inspektionsåligganden inskränkas till den förvaltningsverksamhet på undervisningsväsendets område, som förbehållits riket. Å landskapsstyrelsen ankomme att tillse, det i landskapets lärdomsskola och sjöfartsläroverk ordning, god anda och goda seder äro rådande, att lärares och elevers uppförande är klanderfritt, samt att lärare och elever fullgöra sina skyldigheter, så att eleverna bibringas den uppfostran och det kunskapsinnehåll, som äro nödiga för fullföljandet av det med resp. skolas verksamhet avsedda ändamålet. Självfallet skulle rikets centrala fackmyndigheter på anhållan lämna handräckning åt landskapsstyrelsen (Jfr 17 § slutmomentet), då fråga är om biträde åt styrelsen vid skolornas uppsikt och vård. Ledningen av och tillsynen över folkskolväsendet på Åland ankommer jämväl å landskapsstyrelsen med biträde av landskapets folkskolinspektör.

Förvaltningsverksamheten och tillsynsbefogenheten på hälso- och sjukvårdens område. (p. 7.)

Enligt 7 punkten skulle resp. statsorgans förvaltningsverksamhet och tillsynsbefogenhet inom denna ressort begränsas till de områden, som enligt 9 § hänförs till rikets lagstiftningsbehörighet, detta för såvitt sagda förvaltning icke lagligen ankommer å kommunerna. Till denna punkt har fogats fem tilläggsmoment med syftemål att reglera en ordnad samverkan mellan medicinalstyrelsen och landskapsstyrelsen i fråga om fastställande av reglementen och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet eller kommuner, samt vid regleringen av resp. tjänsteläkarnas tjänstgöringsområden och tillsättandet av vissa läkarbefattningar även som beträffande tillsynen över privata sjukvårds- och förlossningsanstalter.

I fråga om handhavande av köttkontrollen, beträffande vilken lagstiftningsbefogenheten jämlikt 9 § 2 mom. 15 punkten underlagts riket, föreslår landstinget en lokal förvaltningsförskjutning till landskapets förmån i överensstämmelse med den reglering, som f.m. gäller enligt överenskommelseförordningen av den 5 december 1924.

Förvaltningsverksamheten på kommunikationsväsendets område. (p. 8).

Enligt 9 § 2 mom. 17 punkten ~~kommunikationsföreskrif~~ jämförd med 11 § 1 mom. 17 p., skulle lagstiftningen angående inrättandet, förbättrandet och öppnandet av farled i förvaltningsrättslig mening hänföras till rikets kompetens. Här avses dels allmänna farleder och dels sådana farleder av annat slag, som underlyda den offentliga sjöfartens bestämmelser och äro ställda under sjöfartsstyrelsens kontroll. I dessa avseenden skulle jämväl förvaltningsverksamheten ankomma å resp. statsmyndigheter. Är åter fråga om inrättande, utvidgande eller fördjupande av mindre, rent lokala och för fiske-, turist- och andra därmed jämförliga farkoster avsedda farleder, skulle enligt åberopade 11 § 1 mom. 17 punkten trafiken normeras genom landskapslagstiftning och i anslutning härtill enligt 17 § 8 punkten även förvaltningsverksamheten ankomma å landskapet. Härigenom skulle ett osäkerhetsmoment i autonomilagen, som vid kompetensprövningen vållat avsevärda svårigheter, bli avlägsnat.

Lufttrafiken är enligt gällande lag och landstingets förslag förbehållen rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Förvaltningen av denna trafik skulle likaledes tillkomma riket med den avvikelse, att förvaltningen av luftfarten inom landskapet i sjukvårdens och turismens tjänst skulle höra landskapet till. Denna ståndpunkt har även vid treårsavräkningarna i princip vunnit Ålandsdelegationens godkännande.

Det bör anses självklart, att landskapets förvaltningsbefogenhet skulle hänföra sig även till sådant ambulansflyg, som avser patienters överförande till sjukhus å fastlandet.

Enligt gällande lag hänföres till rikets behörighetsområde förvaltningen av samtrafiken mellan Åland och fastlandet. Denna befogenhet innebär dock något berättigande för staten att under sin omedelbara förvaltning taga privata kommunikationer utan endast att med avseende å sådan trafik utöva i statsförvaltningen liggande funktioner. Enär emellertid berörda samtrafik är av stor betydelse för landskapet och sakkunskapen på detta område hos landskapets myndigheter synes böra tillgodoses vid årdnandet av hithörande tra-

fikfrågor, föreslår landstinget, att nu ifrågavarande samtrafik skulle förvaltas av staten i samråd med vederbörande landskapsmyndighet.

Expropriation. (p. 9).

Landstingets förslag förutsätter (11 § 1 mom. p. 1) att rätt till expropriation för statsverkets behov skulle med avseende å lagstiftning och författning tillkomma riket. Landstinget har ansett sig böra föreslå, att staten, innan den skrider till expropriation på Åland, skulle i sakens intresse samråda med landskapsmyndigheterna och anlita dessas lokalkännedom.

Jämlikt/ den den 23 november 1923 utfärdad förordning äro de till rikets centralförvaltning hörande fackmyndigheterna skyldiga att vid behov biträda landskapsnämnden med expertis. Landstinget har ansett det vara sakenligt, att denna landskapet tillförsäkrade förmån skulle lagfästas genom uttryckligt stadgande i självstyrelselagen.

18 §.

Bestämmelserna i denna paragraf öppna möjlighet till sådan överenskommelse mellan landskapet och statens allmänna förvaltning, att något visst förvaltningsområde helt eller delvis även framgent förbleve under statens myndigheter, resp. att den allmänna förvaltningen tillhörande uppgifter hänfördes till landskapsförvaltningen. Härigenom anvisar lagen en utväg att genom s.k. överenskommelseförordning behärska de svårigheter, som avgörandet av den ömsesidiga kompetensen kan medföra, samt bereder rum för beaktande av lämplighetssynpunkter. Initiativ till överenskommelseförordning kan tagas såväl av statsmakten som av landskapstyrelsen.

En överenskommelseförordning äger giltighet antingen "för viss tid eller tills vidare". I de flesta fall har den senare formen hittills kommit till användning. Då förordningen gäller tills vidare, står det såväl regeringen som landskapstyrelsen fritt att, när vederbörande sådant önska, uppsäga överenskommelsen och sålunda föranleda upphävandet av förordningen.

En uppsägning från landskapets sida medför skyldighet för regeringen att skrida till överenskommelseförordningens upphävande; lämplighetssynpunkter få i detta avseende ej inverka. Upphävandet bör äga rum i enhanda ordning som vid överenskommelseförordningens tillkomst. Upphävandet sker genom en i den allmänna författningssamlingen promulgerad förordning. Efter förordningens upphävande inträder det rättsläge, som kan härledas direkt ur självstyrelselagens grundsatser. Då såväl regeringen som landskapet är i behov av visst rådrum för ordnande av de ändrade förhållandena, måste självfallet vid

terminens bestämmande nödig hänsyn tagas till denna omständighet. Det synes emellertid vara självfallet att något oskäligt dröjsmål med upphävandet icke får äga rum; eljest kunde landskapet bibringas den uppfattning, att bifall till en överenskommelseförordning vore förenat med risken, att förordningen trots uppsägning icke komme att uppsägas eller att underlåtenhet i detta avseende åsyftade att utöva påtryckning på landskapsstyrelsen. Av denna orsaka har 18 § ansetts böra förtydligas med utsättande av viss tid, förslagsvis ett år, inom vilken överenskommelseförordning efter uppsägning bör upphävas.

En överenskommelseförordning utgör icke något hinder för statsmakten eller landstinget att, var på sitt lagstiftningsgebit, stifta lag, även om överenskommelseförordningen därigenom ändras. Visserligen har en sådan tolkning av 18 § självstyrelselagen gjorts gällande, att landstinget icke finge genom landskapslag ändra en överenskommelseförordning, vilken inskränkning i landstingets lagstiftningsbefogenhet då borde motsvaras av enahanda inskränkning för rikets lagstiftande organ. En sådan inskränkning synes emellertid icke kunna förenas med självstyrelselagens system, enligt vilket landstinget är den lagstiftande myndigheten, varför dess rätt härutinnan icke får inskränkas genom åtgärd av landskapsstyrelsen. I enlighet härmed nämnes i 12 § av sagda lag, där samtliga hinder för en landskapslags trädande i kraft uppräknas, intet om förhandenvaron av en överenskommelseförordning. En dylik inskränkning med avseende å rikets lagstiftande organ är icke heller förenlig med regeringsformen. Med hänsyn härtill har landstinget i 18 § infört ett stadgande därom, att överenskommelseförordning icke utgör hinder för landstinget att antaga landskapslag, som innebär ändring av förordningen. För att likväl förebygga konkurrens mellan landskapslag och överenskommelseförordning har en bestämmelse intagits därom, att landskapslagen ej må träda i kraft innan överenskommelseförordningen ändrats eller upphävts.

19 §.

20 §.

(1 sak oförändrade).

21 §.

Mantalspengarna och den i näringslagen påbudna lanthandelsavgiften äro numera upphävida såväl i riket som på Åland.

Från landskaps ts sida har motionerats om sådan ändring av självstyrelselagen, att landskapets tilläggsskatt, som förnärvarande skall utgå enligt

samma grunder som den allmänna inkomstskatten, finge upptagas enligt grunder, som landskapet självt ägde bestämma. Vid behandlingen av denna motion avböjde riksdagen den utvidgning av landskapets bestämmanderätt i nu berört avseende.

Uti motiveringen till förberörda motion framhåller landstinget bl.a. följande:

Att landskapets rätt att för sina behov påbjuda skatt skall följa statens allmänna inkomstbeskattning, är enligt landstingets åsikt icke principiellt riktigt. Landskapets beskattningsrätt är otvivelaktigt att betrakta såsom en landskapets inre angelägenhet, och därför bör landstinget även självt kunna bestämma grunden för debiteringen av skatten samt sättet och ordningen för dess uppbärande. Riktigheten av denna landstingets uppfattning framstår utan vidare, då man betänker, att inkomstskatten till staten utgår på grund av en i vanlig lagstiftningsordning antagen lag, som utan landstingets tillstånd eller hörande kan ändras eller, ifall statens finanser skulle tillåta detta, till och med helt och hållet upphävas. Erfarenheten har också visat, att rikslagstiftningen påverkat landskapets möjlighet att utnyttja skatteobjekten, ty genom lagen den 14 december 1935, som i särskilda avseenden ändrade lagen om inkomst- och förmögenhetsskatt av den 5 december 1924, bland annat däri att gränsen för skattefrihet avsevärt höjdes, har ett stort antal skattskyldiga, vilka förut erlagt landskapsskatt, befriats från skyldigheten att betala inkomstskatt till staten och därigenom även landskapsskatt.

Den höjning av gränsen för skattefrihet, som infördes genom lagen den 14 december 1935, saknar helt visst icke sitt berättigande i samhällen med en till penninghushållning hänvisad arbetarebefolkning, men beträffande landskapet Åland, där inga större industriföretag finnas och där större delen av de skattebetalare, som nu blivit befriade från erläggandet av landskapsskatt, i stor utsträckning hava naturahushållning att tillgå, är lagändringen icke av samma betydelse. För den händelse landstinget, som representerar den största kännodomen om landskapets särförhållanden, därför självt kunde bestämma beskattningsgrunden och besluta, att landskapsskatten skall påföras enligt någon annan för landskapets förhållanden rättvisare ~~grundlag~~ fördelning mellan kommunalskatten, bleve landskapsskatten säkerligen rättvisare fördelad mellan skattebetalarna inbördes. Men framför allt komme det rent principiellt oriktiga uti att landskapets beskattningsrätt skall vara beroende av statens

beskattning, och detta till och med i så hög grad att beskattningsrätten kan bli rent illusorisk, därigenom att bortfalla.

Detta innebär icke någon strävan att ojämnt eller orättvist beskatta inbyggarna i landskapet utan tvärtom en åstundan att uppnå en inom landskapet allmänt erkänd rättvisa. Den regulator, som 22 § 1 självstyrelselagen innebär, nämligen landshövdingens rätt att förbjuda verkställigheten av skattebeslut, som har till följd att beskattningen uppenbarligen förfördelar enskilda skattdragande eller olika samhällsklasser, finnes ju föröfrigt fortfarande kvar i självstyrelselagen."

Grundlagsutskottet, vars betänkande blev underlag för riksdagens avböjande beslut, framlade en utredning rörande inkomstbeskattningen på Åland åren 1934 och 1937, utvisande att antalet personer, som erlagt inkomstskatt från det förra till det senare året minskats med ungefär en tredjedel, men att beloppet af den beskattade inkomsten förblivit någorlunda oförändrat, varemot intäkten avsevärt ökats. Utskottet påpekar, att kommunalbeskattningen på Åland överhuvud är lindrigare än annorstädes i riket. Den jämförelsevis obetydliga tilläggsskatt, varom nu är fråga, kunde förty enligt utskottets åsikt, även om densamma uppbäres enligt nuvarande grunder, icke gestalta sig oskäligen för det minskade antalet skattebetalare. Vid sådant förhållande föreläge icke skäl att tillförsäkra landstinget utvidgad bestämmanderätt angående skattegrunden, enär härigenom jämväl sådana mindre bemedlade folkelement, som f.n. äro befriade från erläggande av inkomstskatt till staten och alltså även från landskaplig tilläggsskatt, ånyo bleve skyldiga erlägga en tilläggsskatt, för vars påförande några bestämmelser angående grunderna icke skulle utfärdas i allmän lag. Grundlagsutskottet kunde icke heller förena sig om uppfattningen att landskapsskattens beroende av statsbeskattningen skulle innefatta någon principiell orättvisa för landskapet. Det vore fastmer förenligt med riktiga och erkända principer, att beskattningen så jämt som möjligt betungade befolkningen i olika delar av riket och sålunda hela statsområdet utginge enligt enahanda grunder.

Denna skattefråga förtjänar att närmare beredas och undersökas bl.a. ur statistisk synpunkt. Såsom i motionen påvisats, hava de ändringar, som efter år 1935 vidtagits i rikets allmänna inkomstbeskattning, lett till mycket djupt ingripande förändringar i landskapets möjligheter att genom tilläggsskattning uppbära behöfliga skattomedel. Underlaget för skattens upptagande har i själva verket undergått en avsevärd förskjutning. Särskilt har sys-

temet visat sig behäftat med vissa olägenheter, såvitt angår den ojämna fördelningen av skattebördan mellan Mariehamn och landsbygden.

Enligt tillgängliga statistiska uppgifter hava under åren 1938-1942 i Mariehamn, resp. i den åländska landsbygden påförts inkomst- och förmögenhetsskatt till följande belopp:

1938	1939	Mariehamn:	1940	1941	1942
4.210.306;90	10.710.585;30	10.383.151;-	11.327.908;05	11.265.160;15	
946.649;50	1.458.085;30	Landsbygden:	1.954.012;30	1.348.459;55	2.741.717;05

Härav framgår, att stadens skattdragande invånare äro belastade med i genomsnitt 5/6 av den totala skattebördan. Det ligger i öppen dag, att en orättvis förskjutning till stadens nackdel bleve följden, därest tilläggsskatt enligt nu tillämpade grunder skulle påläggas för ett anslagsbehov, som enbart tillgodosör landsbyggdens intressen och som vid bidragsregleringen ansetts böra stanna landskapet till last.

Landstinget vill för sin del hålla före, att nu ifrågavarande beskattningssystem icke väl sammangår med Ålands ekonomiska och skattepolitiska förhållanden och att landskapet i kraft av sin autonomi borde äga större frihet att fastställa grunderna för sin självbeskattning. Detta gäller såväl tilläggsskatten som den i 21 § jämväl förutsedda tillfälliga extra beskattningen. Då dessa skatter alltid komma att i jämförelse med statens inkomstbeskattning vara obetydliga och då landskapets representation, sammansatt enligt samma grundsatser som folkrepresentationen i riket, lämnar garantier för en i huvudsak motsvarande utjämning av skattebördan, finner landstinget några betänkligheter icke möta en förändring av 21 § i nu angivna riktning. Detta så mycket mindre, som självstyrelselagens 22 § innehåller en för beskattningen inom landskapet avsedd särskild kontroll, vilken utövas av landshövdingen och i sista hand av republikens president.

Landstinget har i enlighet härmed omformulerat 21 § samt där jämte vidtagit en redaktionell rättelse av paragrafens andra moment.

I samband med upphävandet av den del av grundskatten, som genom 4 § garantilagen tillförsäkrats Åland, har landskapet genom lag av den 10 december 1929 beviljats ett årligt bidrag av 150.000 mark att disponeras för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål. Dessa medel inbegripas icke i den uti 26 § förutsatta utjämningsregleringen. Landstinget har ansett skäligt, att denna landskapet tillförsäkrade förmån skulle lagfästas genom ett uttryckligt stadgande i självstyrelselagen och har i sådant

syfte fogat ett nytt sista moment till 21 §. Stadgandet är så avfattat, att själva anslagsbeloppet icke skulle fastställas genom självstyrelselagen.

371

22 §.

23 §.

24 §.

(oförändrade).

25 §.

För att stadgandet i andra meningen av denna paragraf ej må giva anledning till sådan missuppfattning, att landskapets utgifter i sista hand stanna landskapet till last, har till paragrafen fogats ett av statskommittén formulerat tillägg av innehåll, att landskapet för täckande av sina ordinarie utgifter har att påräkna^{bidrag} ur statsmedel.

I likhet med statskommittén har landstinget därjämte i paragrafen infört vissa grundläggande bestämmelser rörande landskapets budgeträtt samt årsstatens uppgörande ävensom därom, att särskild årsstat skall fastställas för de s.k. vederlagsmedlen och landskapets övriga enskilda inkomster och utgifter.

26-31 (26) §§.

Självstyrelselagstiftningens skattefinansiella system.

På sätt framgår av 25 § 1 självstyrelselagen är autonomilagstiftningens skattefinansiella system så anlagt, att kostnaderna för den förvaltning, som förbliver hos statens myndigheter, bestridas ur statens medel, varemot övriga utgifter för landskapets förvaltning och således även anslagsbehoven för de statliga förvaltningsuppgifter, som successivt övergått till lokalförvaltningen, bestridas av landskapet självt. Å landskapssjälvstyrelsen har sålunda jämväl överflyttats ansvaret för alla de allmännyttiga företag och kulturella strävanden, som tidigare subventionerats ur statsmedel. De från landskapet utgående indirekta och huvuddelen av de direkta skatter, som i riket uppbäras, tillfalla fortfarande statskassan, varemot landskapet för täckande av sina behov är i första hand hänvisat till närings- och nöjesskatter, vilka ställts till landskapets disposition, vissa avgifter ävensom självbeskattning i form av tilläggsskatt till den allmänna inkomstbeskattningen och tillfällig extra beskattning. Landskapet tillkommer nyttjanderätt till vissa statens jordegendomar på Åland, varjämte landskapet har rätt till de tidigare omförmälda vederlagsmedlen.

För utjämning av eventuellt uppkommande olikformighet i beskattningen

syfte fogat ett nytt sista moment till 21 §. Stadgandet är så avfattat, att själva anslagsbeloppet icke skulle fastställas genom självstyrelselagen.

22 §.

23 §.

24 §.

(oförändrade).

25 §.

För att stadgandet i andra meningen av denna paragraf ej må giva anledning till sådan missuppfattning, att landskapets utgifter i sista hand stanna landskapet till last, har till paragrafen fogats ett av statskommittén formulerat tillägg av innehåll, att landskapet för täckande av sina ordinarie utgifter har att påräkna^{bidrag} ur statsmedel.

I likhet med statskommittén har landstinget därjämte i paragrafen infört vissa grundläggande bestämmelser rörande landskapets budgeträtt samt årsstatens uppgörande ävensom därom, att särskild årsstat skall fastställas för de s.k. vederlagsmedlen och landskapets övriga enskilda inkomster och utgifter.

26-31 (26) §§.

Självstyrelselagstiftningens skattefinansiella system.

På sätt framgår av 25 § i självstyrelselagen är autonomilagstiftningens skattefinansiella system så anlagt, att kostnaderna för den förvaltning, som förbliver hos statens myndigheter, bestridas ur statens medel, varemot övriga utgifter för landskapets förvaltning och således även anslagsbehoven för de statliga förvaltningsuppgifter, som successivt övergått till lokalförvaltningen, bestridas av landskapet självt. Å landskapssjälvstyrelsen har sålunda jämväl överflyttats ansvaret för alla de allmännyttiga företag och kulturella strävanden, som tidigare subventionerats ur statsmedel. De från landskapet utgående indirekta och huvuddelen av de direkta skatter, som i riket uppbäras, tillfalla fortfarande statskassan, varemot landskapet för täckande av sina behov är i första hand hänvisat till närings- och nöfjesskatter, vilka ställts till landskapets disposition, vissa avgifter ävensom självbeskattning i form av tilläggsskatt till den allmänna inkomstbeskattningen och tillfällig extra beskattning. Landskapet tillkommer nyttjanderätt till vissa statens jordegendomar på Åland, varjämte landskapet har rätt till de tidigare omförmälda vederlagsmedlen.

För utjämnande av eventuellt uppkommande olikformighet i beskattningen

vid jämförelse med andra delar av landets stadgas i 26 § av självstyrelselagen, att bidrag ur statsmedel bör utgivas till landskapet, därest det framgår, att beskattningen i landskapet för självförvaltningens ordinarie behov är i förhållande till de förmåner landskapet åtnjuter proportionsvis högre än beskattningen i medeltal för motsvarande ändamål annorstädes i riket. Fastställandet av bidragets storlek i överensstämmelse med dessa normer ankommer enligt lagen å ett särskilt organ, den s.k. ålandsdelegationen, till vilken statsrådet utser tvenne och landstinget likaledes tvenne ledamöter. Ordförande i delegationen är landshövdingen. Delegationens beslut skola för att bli gällande stadfästas av republikens president.

Såsom av stadgandena i 25 och 26 §§ framgår, har lagstiftaren utgått från antagandet, att landskapet i huvudsak kunde komma till rätta med de för dess behov anvisade skatteinkomsterna och övriga ovannämnda inkomstkällor samt att, därest dessa inträder icke hunne till, bristen skulle täckas genom självbeskattning. Den härigenom eventuellt uppkomna överbelastningen i beskattningss hänseende av landskapet i jämförelse med andra delar av riket borde efter förloppet av tre budgetår i sänder utjämnas genom bidrag ur statsmedel åt landskapet. Lagstiftaren utgick sålunda från den uppfattningen, att utvägen av självbeskattning endast i ringa mån behövde anlitas. Sedermera har det emellertid visat sig, att den utjämning, som i antytt avseende föreskrivits, icke kunnat hållas inom så snäva gränser som vid lagens stiftande antagits, och att landskapets budget efter övertagandet av resp. förvaltningsressorter utvisar ett betydande årligt deficit, som måste täckas genom statsbidrag, därest man vill undvika en oproportionerlig skattestegring för landskapets inbyggare.

Hade landskapet varit nödsakat att under tiden mellan treårsregleringarna förskottsvis genom självbeskattning eller anlitage av sin kredit anskaffa nödiga medel för handhavandet av sin förvaltning, skulle detta varit ägnat att i hög grad försvåra landskaps förvaltningens nydaning och de olika förvaltningsgrenarnas övertagande av landskapet samt måhända delvis lamslå landskapets förvaltningsorganisation. I syfte att undvika förhåndsbeskattning i landskapet tillgodoses fördenskull landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande genom årligen återkommande förskottsbetalningar av statsmedel. Från och med år 1928 utgår förhandsbetalningen till landskapet i form av direkta budgeterade förskottsanslag. Dessa förskott gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet, som bestämmes efter treårs-

periodens slut.

Den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet äger rum under tvenne former: den ordinarie bidragsregleringen samt extraordinarie bidragsregleringen. Den förra avser utjämning av landskapets ordinarie, budgeterade utgifter, den senare anvisande av statsbidrag för landskapets extraordinarie utgifter på ~~ut~~ som av landstinget gjord särskild framställning.

För att fylla de luckor och brister lagstiftningen företer har Ålandsdelegationen isstor utsträckning varit tvungen förlägga sitt arbete på obruten mark och utarbета en speciell procedur för fullföljande av sina lagbestämda arbetsuppgifter. De metoder, som sålunda utbildats under årens lopp, hava vunnit statsmaktens sanktion och högsta domstolens godkännande. Uti ett avgivet utlåtande har högsta domstolen funnit de huvudregler, som tjänat till ledning för Ålandsdelegationens kompensationsprövning, överensstämma med ändan och meningen i de lagar, som reglera Ålands självstyrelse, samt med vad rättvisa och billighet i övrigt bjuda.

Det av Ålandsdelegationen tillämpade systemet för treårsavräkningen är i korthet sagt följande:

Emedan den faktiska skattebelastningen i landskapet befunnits icke vara användbar såsom grund för beräkningen av det landskapet ur statens medeltillkommande bidraget, har Ålandsdelegationen, utgående från att skattebördan i huvudsak likformigt drabbade invånarna på Åland och i övriga delar av riket samt att den ev. självbeskattningen sålunda borde utgöra exponenten för skattetryckets stegring, av praktiska skäl ansett sig böra uträkna statsbidraget efter skillnaden mellan landskapet tillfallna inkomster och dess utgifter, eller med andra ord efter den brist, som landskapet skulle varit nödsatt att till täckande av sina ordinarie budgetbehov fylla. Denna brist har ansetts motsvara den ökning av skattebördan på Åland, vilken enligt 26 §

i självstyrelselagen skall utjämnas genom statsbidrag.

Landskapet har på grund av sitt självstyrelseprivilegium full frihet att bestämma över sin budget och votera för landskapets behov erforderliga anslag. Men då självstyrelselagens system för utjämningen förutsätter, att en betydande del av landskapets budgeterade utgifter skola genom bidragsregleringen gottgöras landskapet ur statsmedel, kräves självfallet ur synpunkten av rikets intresse en noggrann efterprövning av det sätt, på vilket landskapet utnyttjat sin budgeträtt. Ålandsdelegationens efterhandskontroll verkställes sålunda, att delegationen i nu antytt syfte underkastat resp. poster, såvitt de ansetts

böra komma under omprövning vid budgetutjämningen, en prövning såväl till beloppet som i avseende å utgifternas art och beskaffenhet. Härvid har kontrollerats, att utgifterna av landskapsmyndigheterna äro kalkylerade med iakttagande av nödig sparsamhet och att de icke överstiga vad som för motsvarande ändamål i genomsnitt anslås uti övriga delar av riket.

Regeringen har även för sin del vid granskning av Ålandsdelegationens förfaringsätt funnit, att delegationens metoder och ledande normer för finansregleringen böra anses baserade på riktiga grunder. De svåra tolknings- och tillämpningsfrågor, som förekommit till följd av den gällande lagstiftningens otillfredsställande utformning, hava i praxis överhuvudtaget erhållit en ur rättmätighetssynpunkt riktig lösning.

Vid övervägande av spörsmålet om utjämningsproceduren har landstinget i all huvudsak ansett sig kunna följä de riktlinjer statskommittén i detta avseende utstakat. Det måste anses sak enligt att de nuvarande, delvis rätt svävande och oklara, dels svårtillämpliga stadgandena i denna del utbytas mot rättssatser, byggda på den praktiska tillämpningens vedertagna och numera hävdade grunder. Nu ifrågavarande avsnitt av föreliggande lagförslag omfattar inalles sex paragrafer 26-31 §§, vilka sålunda komma att ersätta den nuvarande 26 §.

I enlighet med numera vedertagen och av republikens president godkänd uppfattning i fråga om utjämningen av kostnaderna för självförvaltningens genomförande och upprätthållande (landstingskostnader, landskapsstyrelsens utgifter) har förslaget uppgjorts med iakttagande av, att dessa kostnader böra såsom ordinarie utgifter komma i betraktande vid utjämningen samt att den landskapet tillkommande rätten till självstyrelse icke såsom sådan bör betecknas såsom en förmån i den mening förslagets 27 § åsyftar.

Vidkommande Ålandsdelegationens sammansättning och verksamhet hava gällande lagbestämmelser förfullständiga genom uttryckliga stadganden rörande beslutförhet och suppleanter vid förfall för ordföranden samt återkallandet av ledamöternas uppdrag. Såsom expertkollegium skulle det åligga delegationen att, vid sidan av sin egentliga uppgift såsom organ för bidragsregleringen, på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtan den i landskapet och dess självstyrelse rörande angelägenheter, så ock att enligt statsrådets uppdrag uppgöra förslag till överenskommelseförordningar, då sådant av behovet påkallas (26 § 2, 3 och 4 mom. samt 31 §).

Den ordinarie bidragsregleringen skulle enligt landstingets förslag (27 §) verkställas per finansår och icke såsom tidigare för treårsperioder. Åstadkommande av årliga avräkningar har varit ett långsamt önskningsmål hos landskapsmyndigheterna. Härigenom kunde anslagsbehoven bättre överblickas och ett stabilt underlag för budgetberedningen erhållas. Genom de långa intervallerna vid bidragsutjämnningen uppkomma vid landskapets årliga budgetreglering visserligen osäkerhetsmoment, vilka med tillhjälp av årliga avräkningar kunde undanröjas. För ettårsavräkningar tala även kristidens osäkra och fluktuerande prissförhållanden. Några nämnvärda svårigheter för de fall, att jämförelsepunkter för flere år borde läggas till grund för kompensationsprövningen, torde icke vara att emotse, då materialet från föregående avräkningar givetvis alltid stöder till förfogande. Är åter fråga om ett företag eller anslagsbehov av den storleken, att kostnaderna borde fördelas på flera år, kräves ovillkorligen att ett detaljerat program för arbetets planläggning i hela dess vidd jämte utförlig motivering framläggas i resp. budgethandlingar.

Ur synpunkten av rikets intresse synes nu berörda reformkrav även medföra fördelar, bl.a. därutinnan, att räntekostnaderna å förskottsbeloppen, resp. å upplånade medel skulle genom de tätare likviderna avsevärt nedbringas.

Gränsen mellan ordinarie och extraordinarie utgifter har i förslagets text uppräknats med större skärpa än i gällande lag, dock i anslutning till vederbörande praxis (28 §). Proportionalitets- och reciprocitetsgrundsatserna hava uppräknats med iakttagande av de riktlinjer lagtillämpningen härutinnan följt, likaså normerna för utjämnning av utgifterna för Ålandsdelegationen, ränteutgifter, subventioner och understöd. Bestämmandet av avdragsposterna i inkomstkalkylen skulle jämväl äga rum enligt nu tillämpade regler (27 §).

Vid prövningen av frågor om beviljande av extraordinarie statsbidrag skola enhandla behörighets-, proportionalitets- och reciprocitetsaspekter anläggas som vid den ordinarie regleringen.

I fråga om underställningsförfarandet hava särskilda avvikelser och tillägg vidtagits i lagtexterna. Den ordinarie bidragsregleringen kan komma till stånd endast under förutsättning att republikens president stadfästar Ålandsdelegationens beslut. Kan giltigt beslut icke åstadkommas avseende att presidenten icke önskar oförändrat stadfästa delegationens utjämningslikvid, måste frågan hänskjutas till förnyad behandling av delegationen. Även i detta skede har delegationen fri prövningsrätt i enlighet med de i självstyrelselagen angående föreskrifterna, ehuru det givetvis ankommer å delegationen att såvitt möjligt söka utflinna en bas för åstadkommande av en definitiv lösning i sammanjämningsväg.

Även beslut om beviljande av extraordinarie bidrag skola av republikens president stadfästas oförändrade eller ogillas. Vågrad stadfästelse kan innebära att saken lämnas beroende på ny framställning av landstinget, resp. ny behandling av delegationen. I sistberörda tvenne fall torde det anses skäligt att motiven för återremissen angivas i resolutionen.

Förfarandet i stadfästelseinstansen har i lagförslaget reglerats enligt nu angivna grunder, vilka i huvudsak ansluta sig till rådande praxis (29 §). Därjämte har i en särskild paragraf (30 §) de legala normerna för förskottsregleringen angivits.

32 (27) §.

Deltagande i fäderneslandets försvar.

(i sak oförändrad).

De offentliga tjänsterna.

33 (28) §.

(i sak oförändrad).

34 och 35 (29, 30) §§.

Språklagstiftning.

Statskommittén hade givit 34 § en avfattning, som ansluter sig till nu gällande språklagstiftning. Enligt denna formulering skulle beträffande finsktalandes rätt att använda sitt eget språk samt på detta språk utfå expedition gälla vad om svensktalandes rätt i enspråkigt finskt område eller i område med finsk befolkningsmajoritet är stadgat.

Enär Åland f.n. är ett enspråkigt svenskt språkområde och bevarandet av landskapets språkliga och kulturella egenart utgör ett av autonomilagstiftningens huvudsyftgemål, har landstinget ansett uttrycket "i område med finsk befolkningsmajoritet" böra ersättas med lokutionen "i enspråkigt finskt område". Tvåspråkiga områden på Åland måste anses vara en anomali med hänsyn till autonomilagstiftningens föreskrifter angående skolspråket.

Enligt landstingets förslag är ålandsdelegationens ämbetsspråk svenska, vilket motsvarar nu tillämpad praxis.

35 (30) § har ansetts erfordra en förtydligande omformulering såvitt angår skriftväxlingsspråket mellan a) landskapets och statens myndigheter på Åland och b) republikens regering, centrala myndigheter samt överdomstolar och myndigheter, vilkas förvaltningsdistrikt omfattar förutom landskapet Åland jämväl viss annan del av riket.

De utlåtanden, som högsta domstolen avgiver till republikens president,

voro tidigare avfattade på svenska men hava under senare år varit finskspråkiga. Detta har motiverats därmed, att dessa utlåtanden äro ställda till republikens president och att domstolens inre ämbetsspråk är finska. Emellertid hava sagda utlåtanden stor betydelse för landskapets inbyggare och myndigheter, och det vore även i rikets intresse, att de skulle taga kännedom om utlåtandenas innehåll för undvikande i möjligaste mån av kompetenskonflikter. På grund härav har landstinget ansett att dessa utlåtanden skulle avfattas på svenska likasom och högsta domstolens avgöranden av vissa tvistefrågor enligt 30 (35) §.

36 (31) §.

(oförändrad).

Besvär och åtal för brott i tjänsten.

37 (32) §.

Paragrafen har omformulerats sålunda, att genom stadgandet regleras jämväl besvärsrätten i de fall, då landskapsstyrelsen övertagit statsrådets eller central förvaltningsmyndighets funktioner.

38 (33) §.

I paragrafen har inryckts stadgande rörande forum för tjänsteåtal mot föredragande vid landskapsnämnden och övriga underlydande tjänstemän vid landskapsförvaltningen.

39 (34) §.

(i sak oförändrad).

40 (35) §.

Förfarandet vid högsta domstolen, då kompetenskonflikter handläggas.

Genom detta stadgande har högsta domstolen enligt den tolkning, som hävdats av doktrinen, tilldelats en rätt vidsträckt befogenhet att avgöra kompetenskonflikter, uppkomna genom landskapsautonomin såväl på lagstiftnings- som förvaltningens Gebiet. Dessa avgöranden äro icke domar, utan utlåtanden med förpliktande verkan.

I det föregående har i sammanhang med 12 § berörts den betydelsefulla befogenhet, innefattande kompetensprövning, som tillerkänts högsta domstolen vid landskapslagarnas tillkomst samt den rätteliga innebörden av de utlåtandena, som i detta skede av saken avgöras av högsta domstolen. I 35 § torde icke böra inläggas den betydelse, att lagrummet skulle äga tillämpning jämväl på de fall, som avses i 12 § 3 mom., utan synes det vara skäl att ur tolknings- synpunkt och för vinnande av ordning och reda i systemet giva 35 § en snäva-

re innebörd och sammanbinda dess tillämpning med kompetenskontrollen i egentlig mening, vilken åsyftar att efteråt utröna, huruvida den riktiga kompetensfördelningen blivit iakttagen samt att relevera överträdelser av densamma (Erich). Paragrafen skulle m.a.o. icke hänföra sig till "meningsskiljaktigheter" vid landskapslagarnas utfärdande, utan till ev. kompetenskonflikter vid dessa lagars tillämpning ävensom vid annan utövning av offentlig förvaltningsverksamhet.

Därest sålunda vid tillämpning av en landskapslag, mot vilken presidenten icke inlagt veto, skulle befinnas, att densamma detta oaktat innefattar ett överskridande av landstingets kompetens, har högsta domstolen i stöd av 35 § ansetts tillkomma befogenhet att förklara att sådan lag ej skall tillämpas (Erich). Därjämte har högsta domstolen genom stadgandet tillerkänts kontrollrätt över rikets lagstiftande organ, vilket är så mycket anmärkningsvärdare som Finlands älmänna statsförfattningsrätt icke förutsätter en motsvarande befogenhet.

Det torde med fog kunna ifrågasättas huruvida detta, till sin innebörd högst märkliga stadgande, som insätter en lagtolkningsinstans med auktoritativ avgöranderätt, står i god överensstämmelse med självstyrelselagens 36 §, vilken normerar förfarandet med bl.a. förklaring av självstyrelselagen. Den kontrollrätt, som tillerkänts den högsta judiciella myndigheten, kan medföra svårartade rätts- och intressekonflikter, om denna utsträcker till lagstiftningens område. Stadgandets egentliga syftemål torde vara att utgöra regulator mellan resp. förvaltande organ, och i praxis har detsamma tillämpats huvudsakligen vid uppkommen meningsskiljaktighet mellan statens och landskapets myndigheter i fråga om förvaltningskompetensen. Med denna begränsning torde den i 35 § anordnade utvägen böra bibehållas såsom behövlig för slitande av behörighetstvister, såvitt angår rätt att vidtaga viss förvaltningsåtgärd. I den mån klarare linjer komma att uppdragas beträffande kompetensfördelningen, skulle stadgandets tillämplighet givetvis minskas.

Högsta domstolen har vid handläggning av ärenden med stöd av 35 § icke åttat nödigt höra den myndighet, mot vilken gjord anmälan om meningsskiljaktighet riktar sig. Med hänsyn till den rättsverkan, som tillkommer högsta domstolens avgöranden, synes ett kontradiktoriskt förfarande ovillkorligen böra påbjudas.

Bland de organ, vilkas befogenheter enligt 35 § kunde bli föremål för högsta domstolens kompetenskontroll uppräknas även landstinget. Härmed avses

uppenbarligen icke kompetenskonflikter mellan landstinget och landskapsnämnden; dylika konflikter kunna enligt landstingets åsikt icke slitas å denna väg. Uppkommer meningsskiljaktighet rörande gränserna för landstingets lagstiftningsbefogenhet, prövas dessa frågor i den ordning 12 § stadgar. Landstinget såsom organ för landskapets lagstiftning och beskattning bör hållas utanför paragrafens giltighetsområde.

Lagen lämnar icke klart besked därom, i vilken ordning högsta domstolens avgörande skall påkallas och vilka myndigheter kunna anses behöriga att åska sådant avgörande. Praxis har i detta avseende varit vacklande, och det har t.o.m. gjorts gällande, att det uteslutande skulle ankomma å regeringen att överlämna dylika kompetensfrågor till högsta domstolens avgörande. Landstinget har för sin del ansett denna fråga böra lösas sålunda, att begreppet "meningsskiljaktighet" skulle avse endast landshövdingens, länsstyrelsens och landskapsnämndens förvaltningsbefogenheter enligt självstyrelselagen samt att endast landshövdingen och landskapsstyrelsen skulle hava rätt att självmant påyrka högsta domstolens ingripande.

Landstinget har med beaktande av dessa synpunkter omformulerat nu föreliggande paragraf.

41 (36) §.

(oförändrad).

42 (37) §.

(oförändrad).

Övergångsstadganden.

Ett särskilt övergångsstadgande är av behovet påkallat angående förfarandet vid den bidragsutgåmning, som skall verkställas första gången efter lagens ikraftträdande.

Det i 10 § 1 mom. av den gällande lagen upptagna interimstadgandet rörande giltigheten av rikets lagar och författningar, tillkomna före den 7 maj 1920, då självstyrelselagen trädde i kraft, har av landstinget i avvaktan på redaktion upptagits såsom ett slutstadgande i lagförslagets text.

Därutöver har ett övergångsstadgande ansetts erforderligt för att reglera de fall, då en förskjutning av lagstiftningskompetensen genom den föreslagna ändringslagen äger rum till rikets eller landskapets förmån, men resp. rättsområden under tiden mellan självstyrelsens införande och ändringslagens ikraftträdande blivit reglerade enligt den äldre lagens kompetensfördelning.

digare reglerats genom överenskommelseförordning, saknar möjlighet att genom uppsägning bringa förordningen ur kraft. Om nämligen republikens president skulle använda sig av sin vetorätt beträffande landskapslagen och landskapsnämnden för sin del skulle vilja bibehålla överenskommelseförordningen, komme denna att förbliva i kraft emot landstingets vilja. I allmänhet måste man ju förutsätta, att landskapsnämnden, å vilken det ankommer att på landskapets vägnar verkställa uppsägningen, skall efterkomma ett i sagda avseende från landstingets sida framställt yrkande, men faktum kvarstår, att landskapsnämnden mot landstingets önskan har möjlighet att vidhålla en överenskommelseförordning och att landstinget ifråga om förvaltningsområde, som reglerats genom överenskommelseförordning, kan bli berövat sin lagstiftningsrätt. På det att landstingets lagstiftningsmöjligheter icke i något avseende må äventyras ifråga om sådant förvaltningsgebit, har utskottet föreslagit ett tillägg till denna paragraf.

26 §.

Antalet suppleanter i Ålandsdelegationen, som statsrådet resp. landstinget har att utse, har ansetts böra bibehållas vid två.

27 och 28 §§.

Landskapsnämndens uttalanden synas förtjäna beaktande.

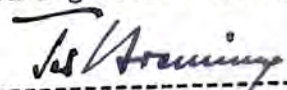
Vad sedan beträffar motionen och särskilt motiveringen till densamma har utskottet uppbyggt förslaget i nära för att icke säga fullständig överensstämmelse med motiveringen i kommittéförslaget samt emotser, att detta förfarande kan av landstinget gillas.

Hänvisande till ovensagda får utskottet därför för landstinget värdsammast föreslå,

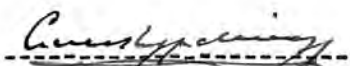
att landstinget jämlikt 13 § i självstyrelselagen ville genom regeringen till Finlands Riksdag inlämna bilagda förslag till motion om ändring av lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920.

Mariehamn den 23 september 1943.

På lagutskottets vägnar:

Tor Brenning.

Axel Kuffschinoff.

Holmberg, Herman Mattsson, Evald Häggblom samt dels Arthur Larsson, Johannes

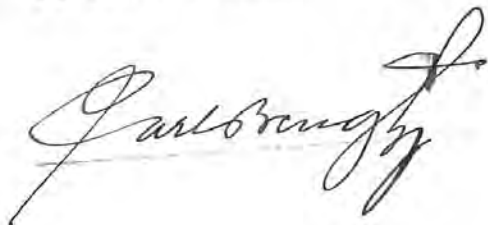
Till Ålands landsting

från stora utskottet.

Härmed får stora utskottet vördsamt anmäla att detsamma på grund av de många lagförslag, som under innevarande session varit hänskjutna till utskottet, icke hunnit slutbehandla lagutskottets betänkande N:o 5 med anledning av landskapsnämndens framställning till Ålands landsting med förslag till motion till Finlands riksdag angående reviderad lag om självstyrelse för Åland. Tillika får utskottet underställa landstingets prövning och avgörande, huruvida det vore skäl, att stora utskottet sammanträder före nästkommande vintersession för att behandla berörda motionsförslag, så att detsamma kunde bli färdigt att antagas under sagda landstingssession.

Mariehamn den 26 november 1943.

På stora utskottets vägnar:

ÅLANDS LANDSKAPSNÄMND

Kansliavdelningen.

Justerat

Viktor Strandfält.

ÅLANDS LANDSSKAPSNÄMND

p l e n i = sammanträde den 20 maj 1942.

Närvarande: V.Str. - Walfr.E. - K.N.D. - K.A.M. - H.M.E.

Frånvarande till följd av

- a) bortresa från orten i tjänsteärenden:
- b) sjukdom:
- c) anmält förhinder:

Föredragande: W.W:son B.

FÖREDRAGNINGSLISTA.

Ärendets nummer och beskaffenhet	Beslut	Expeditions dag och nr
= = = = =	= = = = =	=
= = = = =	= = = = =	=
N:o 26.		
T.v.å. från 14/4 1942. Av kommittén för revision av självstyrelselagen insänt, av motiver ötmått förslag till reviderad lag om självstyrelse för Åland.	Landskapsnämnden beslöt i huvudsak förena sig om det av kommittén uppgjorda revisionsförslaget, men att i några punkter göra mindre ändringsförslag, vilka dock icke utgjorde någon avvikelse från förslaget, utan mera voro att betrakta såsom förtydliganden och mindre utbyggnader av detsamma; och beslöt landskapsnämnden till Landstinget insända sin framställning med förslag av det innehåll brevkonceptet under N:o 389 utvisade.	
N:o 1/19 B.D. 1941.	Emedan underskriven föredragande, jämlikt stadgandet i 93 § av regeringsformen för Finland, given den 17 juli 1919, är ansvarig för vad å min föredragning beslutats, därest jag icke till protokollet uttalat skiljaktig	

mening och jag icke i allo kan omfatta landskapsnämndens beslut i detta såväl för landskapet som riket grannlaga ärenden, ber jag att till protokollet få uttala följande:

Enär jag haft äran deltaga i revisionsarbetet såsom ledamot i kommittén samt bivistat kommitténs alla sammanträden samt utan all reservation biträtt de förslag såväl till lagtext som till motiv kommittén enats om, kan jag icke för min del godkänna landskapsnämndens förslag till ändring av 9 § 2 mom. 1 p. "Av krigstillstånd eller kristid påkallad särslagstiftning", liksom jag ej heller kan omfatta landskapsnämndens förslag till ändring av 12 § 2 mom., åsyftande ändring av kommitténs förslag genom uteslutning av orden "riktet förbehållna ärenden eller" till och med "dess statsfinansiella ställning" och insättande av orden "ärende som icke underliggert landskapets behörighet enligt de i 11 § fastslagna grundsatser", varför jag föreslår att kommitténs förslag i nämnda hänseenden måtte godkännas.

Härjämte är jag tvungen uttala min avvikande mening beträffande landskapsnämndens motivering av sitt beslut om att i oförändrad form godkänna kommitténs förslag till formulering av 9 § 2 mom. 19 p.

Landskapsnämnden har nämligen med "tveksamhet" i denna del omfattat kommitténs förslag, vilken tvekan härlett av landskapsnämndens tvivelsmål angående den eventuella räckvidden av de rätts-

verkningar i avseende å de åländska grundlagarna, som kunna förmedlas genom statsingripanden med stöd av sagda moment i dess nuvarande formulering. Kommittén har upptagit denna punkt oförändrad från gällande självstyrelselag. Såsom stöd för min skiljaktiga mening vill jag framhålla, att enligt 33 § i regeringsformen böra fördrag med utländska makter godkännas av riksdagen, "försåvitt de innehålla stadganden, som höra till området för lagstiftningen eller enligt konstitutionen annars erfordra riksdagens godkännande". Om sålunda regeringen med utländsk makt ingår fördrag, som innehåller stadgande, hörande till lagstiftningen, hava auktoritativa rättslärdä förklarad att i sådant fall regeringen bör till riksdagens godkännande överlämna ett lagförslag, som innehåller av fördraget föranledda ändringar i gällande lagstiftning eller att fördraget fordrar ny lagstiftning. Och med fäst avseende därvid att fördrags bestämmelser ofta göra endast mer eller mindre anstaka avsteg från särskilda lagbestämmelser, har man inslagit ett sådant förfarande, att till riksdagens godkännande överlämnas en såkallad blankettlag, genom vilken, utan utredning i detalj därom, vilken ny lagstiftning eller ändring av gällande sådan fördraget medför, i fördraget ingående, till allmän lagstiftning hörande stadganden förklaras bliva gällande. Härvid måste ock ytterligare pointeras, att det har betraktats såsom givet vid "blankettlagens" godkännande,

att allmän lagstiftningsprocedur alltid bör efterföljas, och om lagstiftningen angår grundlagsändring eller ny lag rörande grundlag, skall således dylik stiftas i grundlagsenlig ordning. Vid sådant förhållande förefaller det mig otvetydigt, att landstingets medverkan erfordras för införande i fördrag av bestämmelser, hörande till de åländska grundlagarna, och sålunda kunna stadganden beträffande sådana enligt gällande rätt icke införas i fördrag annorledes än med landstingets bifall.

Däremot och emedan övriga av landskapsnämnden beslutna ändringsförslag äro att anses såsom förtydliganden och tillägg till kommitténs förslag, kan jag förena mig om desamma.

Sekreterarens reservation skulle genom transunt ur protokollet bringas till landstingets kännedom och detta transunt såsom bilaga medfölja landskapsnämndens framställning i ärendet.

Ex officio:

W e r n e r W i s o n B e c k e r .

Transumtets riktighet bestyrker; Mariehamn, å landskapskansliet,
den 29 maj 1942.

Ex officio:

Werner Wilson Becker